

A HUMÁN KÖZSZOLGÁLTATÁSOK SAJÁTOSságAI ÉS KIHÍVÁSAI A KALOCSAI JÁRÁSBAN

EFOP-1.5.3-16 Humán szolgáltatások fejlesztése térségi
szemléletben

2020.

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Tartalom

I. Bevezetés	4
II. A humán közszolgáltatások	5
A humán közszolgáltatások értelmezése és megvalósulási formái.....	5
A humán közszolgáltatások jog- és igazgatástudományi értelmezése Magyarországon	7
A humán közszolgáltatások csoportosítása hazánkban.....	8
III. A humán közszolgáltatások helyi szintű megszervezése.....	9
A helyi közszolgáltatások telepítése	9
Néhány humán szolgáltatás mérethatékonysági vizsgálata.....	11
Önkormányzati igazgatás elérhetősége.....	11
Az óvodai nevelés költségei.....	12
Az általános iskolai oktatás költségei	13
Az egészségügyi alapellátás költségei	13
A szociális ellátás költségei.....	14
Összevonás versus funkcionális integráció.....	14
Szociális ellátórendszer a többcélú társulások tükrében.....	15
IV. A szegregáció és hatásai	16
A szegregáció fogalma.....	16
Az oktatási szegregáció hazánkban.....	17
Lakóhelyi szegregáció a magyarországi településeken	19
A vizsgált térség szegregációs mutatói	20
V. A helyi kisközösségek és civil szervezetek humánszolgáltató szerepe	26
A kisközösségek, nonprofit szervezetek Kalocsán és környékén	26
Logikusak (K) Oktatási, Kulturális és Sport Közhasznú Egyesület.....	26
Méhecskék Sportegyesület.....	27
Kék Madár Alapítvány	27
Kalocsai Bokréta Népművészeti Egyesület	28
Magyar Pünkösdi Szeretetszolgálat.....	29
Kalocsai Sokszínvirág Nagycsaládos Egyesület	29
Kalocsai Nyugdíjasok Egyesülete	29
Honvéd és Rendvédelmi Szervek Bajtársi Egyesülete	29
Kalocsai Polgárőr Egyesület és II. Rákóczi Ferenc Polgárőr Egyesület	29
Magyar Vöröskereszt Kalocsai Szervezete	30
24. Harckocsiszred Baráti Kör Egyesület.....	30
A helyi szinten biztosított humán közszolgáltatások megítélése.....	31
A szakemberek szemszögéből nézve	31

VI. Humán szolgáltatások fejlesztése a Kalocsai Járásban	38
A Haynald Városfejlesztési Terv	38
Közzolgáltatásokat közvetlenül befolyásoló piaci és infrastrukturális tényezők	40
1. Helyi vállalkozások	41
2. Mezőgazdaság	41
3. Infrastruktúra	42
a) Közúti közlekedés.....	42
b) Kerékpáros közlekedés	43
c) Vasúti közlekedés	43
d) Közmű infrastruktúra	44
e) Óvodák és bölcsődék.....	44
f) Oktatási intézmények	45
g) Közművelődési intézmények.....	46
h) Szociális intézmények.....	47
i) Szent Kereszt Kórház	47
j) Sportlétesítmények.....	49
k) Kommunális Intézmény	49
l) Polgármesteri Hivatal	50
m) Humánerőforrás-fejlesztés	51
n) Oktatás	52
o) Kultúra	52
p) Egészségügy	53
q) Ifjúság	54
VII. Fejlődést elősegítő koncepció.....	55
1. Helyzetkép.....	55
2. A koncepció	55
Kapcsolatfelvétel	56
Költség és feladatterv	57
VIII. Összegzés: a humán közzolgáltatások által kínált megoldás	60
Bibliográfia	61
Online források	61

I. Bevezetés

<https://eletmod50.com> – az egyik legszebb magyar város, Kalocsa

A humán közszolgáltatások helyi viszonyainak értékelése, hazai és nemzetközi standardok, valamint a szegregációs probléma e vetületben történő vizsgálata előtt szükségképpen feltérképezendő a humán közszolgáltatás fogalmának jelentése, elemei és terjedelme. A humánszolgáltatás fogalom jelentéstartalma, korlátai, továbbá régióként eltérő értelmezése vezet el közszolgáltatásokkal való kapcsolatának értelmezéséhez. Ezen ismeretek felhasználásával határozható meg a humán közszolgáltatás, mint koncepció tartalma, elemeinek csoportosítása és állapítható meg rendeltetése hazai, illetve nemzetközi viszonylatban egyaránt. Az igazgatástudományi alapvetések lefektetésén át kerülhet sor mindazon keretek megismerésére, amelyek Magyarországon megteremtik a közszolgáltatásokra, és ezzel egyúttal a humán közszolgáltatásokra vonatkozó, jogi értelemben vett alanyi, tartalmi, strukturális és működési feltételeket.

A rögzített jogi és igazgatástudományi jellemzők megismerésére alapozva vizsgálható a humán közszolgáltatások jelenlegi valós helyzete a Kalocsai Járásban. A humánszolgáltatások helyi megvalósulási formái és színvonala a térséget érintő

szegregációs nehézségekre tekintettel került vizsgálatra, az említett tényezők egymásra vetített hatásainak, esetleges korrelatív viszonyának figyelembe vételével. A probléma illusztrálására hazai és helyi megoldási kísérletek ismertetése is szükséges. Fontos ezek közül kiemelni azon tapasztalatokat, illetve módszereket, amelyek tényleges változást hozhatnak: funkcionáló humán közszolgáltatásként a szegregáció visszaszorulását eredményezhetik.

II. A humán közszolgáltatások

A humán közszolgáltatások értelmezése és megvalósulási formái

A humán közszolgáltatások vizsgálata során le kell szögezni, hogy ezek a szolgáltatások a közszolgáltatások közé tartoznak, ezért a közszolgáltatásokkal kapcsolatban felmerülő elméleti kérdéseket e tekintetben is figyelembe kell venni. A humánszolgáltatások fogalmának vizsgálata alapján állapítható meg, hogy melyek azok a közszolgáltatások, amelyek e kategória részét képezik. A humánszolgáltatások fogalmi meghatározása eltérő a különböző országok közszolgáltatási rendszereiben. Az európai uniós jogban a humánszolgáltatás az általános érdekű szolgáltatás és az egyetemes szolgáltatás értelmezéseként merül fel. Az eltérő közszolgáltatási, jóléti, közigazgatási koncepciókra tekintettel országonként többfajta szemlélet alakult ki, amelyek más-más módon osztályozzák a humánszolgáltatásokat, létezik szűkebb, valamint tágabb fogalmi meghatározás is.¹

A humánszolgáltatások szűkebb meghatározása elsősorban az angolszász jog- és igazgatástudományi szemlélet sajátja. A szűkebb értelemben vett fogalom a XX. század első felében jelent meg az első humánszolgáltatási központokkal. A humánszolgáltatások a központok által nyújtott szolgáltatásokat jelentették, amelyek elsősorban a jótékonyáshoz kötődtek, azaz elsősorban a rászoruló személyeknek nyújtott szolgáltatásokban merültek ki. Ebben a körben a humánszolgáltatások tartalmát az anyagi függőség, a betegség és a fogyatékoság jelentette kockázatok elhárításával és kezelésével kapcsolatos tevékenységek töltötték ki. A humánszolgáltatások jelenlegi, tágabb megközelítése az angolszász társadalomtudományokban a szükségletek

¹ Hoffman István (2019): A humán közszolgáltatások köre, értelmezése és csoportosítása (KJSZ, 2019/2., 1.)

kielégítéséhez kapcsolódik. Michelle E. Martin a humánszolgáltatások közé helyezi azokat a szolgáltatásokat, amelyek az egyéni szükségletek kielégítéséhez szükséges, a hiányzó vagy kevésbé hatékony egyéni erőforrások pótlásához kapcsolódnak. Álláspontja szerint ide tartoznak a foglalkoztatási szolgáltatások, a tiszta, biztonságos és megfelelő környezet kialakításával és fenntartásával összefüggő szolgáltatások. Martin elméletének elterjedése ellenére továbbra is a szűkebb megközelítés dominál az angolszász rendszerekben, azaz a humán szolgáltatások létjogosultságát a személyes rászorultság alapozza meg. Ennek megfelelően William R. Burger szerint a humánszolgáltatások közé az egészségügyi és szociális jellegű, rászorultságra alapozott szolgáltatások tartoznak, így például egészségi prevenciós szolgáltatások, életvezetési jellegű tanácsadás, a pszichoterápiás támogatás szolgáltatások tartoznak. ²

A humánszolgáltatások szűkebb körben vett fogalma ezért a jóléti, mindenekelőtt egészségügyi és szociális szolgáltatásokra terjed ki, mely tudományos irányzat angolszász államok mellett más, európai államban is megjelent szociálpolitikai direktívaként. Vannak olyan országok is, ahol nem alakult ki a jog- és igazgatástudományban az önálló humánszolgáltatás-fogalom. A francia jogban a *service public* kategóriájának részét képező közszolgáltatásokon belül, nem jelent meg elkülönült humánszolgáltatási szektor, mivel nem tekintik értékelési szempontnak a szolgáltatások személyes jellegét. Ez a francia példa számos – elsősorban dél-európai ország- elterjedt.³

A szóban forgó állam jóléti politikája meghatározó a humán közszolgáltatások értelmezése körében, mivel a vizsgált szolgáltatások sok szempontból összefüggnek az állam jóléti feladataival, ezért fontos kérdés, hogy az egyes modellek hogyan viszonyulnak a szolgáltatások értelmezéséhez. A *skandináv jóléti modell* a felnőtt népességnek a munkapiacra való visszatérést elősegítő lehetőségeket és támogatást nyújt, emellett innovatív szolgáltatásokat biztosít a gyermekeknek, a fogyatékkal élőknek és a segítségre szoruló idősöknek, melyek általában összefüggést mutatnak a szociális és kulturális szolgáltatásokkal, így egy egységes rendszerként értelmezhetőek az állami személyes szolgáltatások. Az angolszász jóléti modell államai serkentik a magán jóléti ellátásokat, valamint mérséklék a közfelelősséget is. Az *angolszász rezsimben* az állami szerep a rászorulóknak biztosított szolgáltatások nyújtására korlátozódik az egészségügy

² Hoffman, 2019. 2.

³ Uo.

kivételével. Az angolszász – jellemzően liberális- rendszerek szolgáltatásokra fordított kiadásai általában alacsonyabbak, és ezek a kiadások is a magánszférából jelentkeznek. Ebből következik, hogy az érintett államokban továbbra is a humánszolgáltatások szűkebb körű értelmezése az uralkodó irányvonal. A *kontinentális európai jóléti modellben* fennmaradt a hagyományos családi szerkezetre épülő jóléti irányzat. Ez a szemléletmód a családfenntartó személy szociális biztonságát helyezi előtérbe, amelyet domináns társadalombiztosítási rendszer is hangsúlyoz, védelmet és stabilitást garantálva a stabil állással rendelkezőknek. A kontinentális, azaz „bismarcki” rendszert követő államokban azonban a jóléti szolgáltatások, az oktatási és a kulturális szolgáltatások egységes rendszert képeznek.⁴

A fentiekből kitűnik tehát, hogy a humánszolgáltatások értelmezésére erősen hat a jóléti állam megvalósítási formájával kapcsolatos felfogás. A kontinentális rendszert követő országok, így Magyarország sajátossága – a humán szolgáltatások korrelatív rendszerben történő kezelése és szabályozása - a tágabb fogalom alkalmazását tesz indokolttá.⁵

A humán közszolgáltatások jog- és igazgatástudományi értelmezése Magyarországon

Megállapítható, hogy a humánszolgáltatásokat egyaránt alkotják közszolgáltatások, de olyan tevékenységek is, amelyek nem tartoznak a közszolgáltatással szervesen összefüggő feladatok csoportjába. Látható azonban, hogy számos humánszolgáltatás ismérveit tekintve közszolgáltatási jelleget öltött, így javarészt a humánszolgáltatások többsége a vegyes (köz) javak körébe vonható, amelyek megszervezésében központi szerepet játszik a "piaci kudarc", azaz ezeket a szolgáltatásokat jellemzően az állam nyújtja, amelynek forrásait redistribúció útján teremti meg, s az elosztás során nem követi a piaci csere logikáját.⁶ A humán közszolgáltatások körébe tartozó szükségleteket a modern államok gazdasági, szociális és kulturális alapjogként is elismerték.

⁴ Hoffman, 2019. 2-3.

⁵ Hoffman, 2019. 3.

⁶ Fazekas Marianna – Asbóth Márton: A humán-közszolgáltatások. In: Közigazgatási jog. Általános rész II. (szerk. Fazekas Marianna). ELTE Eötvös, Budapest 2017. 116-119. o.

A nevezett szolgáltatások többségét tekintve olyan szellemi tevékenységet jelentenek, amelynek ellátásához szükséges ismeretekkel a szolgáltatás igénybevevői jellemzően nem rendelkeznek, a szolgáltatás biztosítója így szükségszerűen többletinformációkkal bír az igénybevevőhöz képest. Ennek az a következménye, hogy a szolgáltatások részletes jogi szabályozás alá esnek, továbbá finanszírozásuk államilag, közpénzből történik. A szolgáltatások állami szervezése mellett, mint szolgáltatók, megjelennek a társadalmi szervezetek és egyházak is a nonprofit jellegű intézményeikkel. Szintén jellemző a gazdasági társaságok által, nonprofit formában végzett szolgáltatási tevékenységek, azonban az állami szféra dominanciája egyértelmű, így a humán szolgáltatások elsődlegesen közszolgáltatásnak tekinthetők.⁷

A humán közszolgáltatások tartalmi és fogalmi kereteit a vonatkozó ágazati joganyag rögzíti, amely egy tagolt és többszintű szabályrendszert jelent. Ennek részét képezik az ágazati törvények, végrehajtási rendeletek, továbbá módszertani útmutatók, amelyek a szolgáltatás nyújtásával kapcsolatos minőségi követelményeket soft law formájában determinálják. A vonatkozó jogszabály feladata az ágazati közfeladatok ismertetése, amelyeken keresztül meghatározható a közszolgáltatási tartalom is. Összességében azonban elmondható, hogy szabályozási tárgy kapcsán kibocsátott törvényi rendelkezések, valamint a szakmai kritériumokat rögzítő soft law jellegű iránymutatások együttesen adják az egyes humán közszolgáltatások tartalmát.⁸

A humán közszolgáltatások csoportosítása hazánkban

Mint ahogyan a fentiekben kifejtésre került, Magyarország a humán közszolgáltatások fogalmi értelmezése és megszervezése szempontjából a kontinentális európai jóléti modellt követi, amelynek alapjait a német jog- és igazgatástudomány fektette le. A német jogrendszerben a humán közszolgáltatások közül a jóléti szolgáltatások szabályozási hátterét a szociális jog biztosítja, amely a közigazgatási jogtól élesen elkülönült, önálló jogág. Hasonló feltételek között kerülnek szabályozásra az oktatást érintő humán szolgáltatások is, amelyek viszonyait az oktatási jog rendezi függetlenül a közigazgatási jogtól. A jogi szabályozás elkülönült formája rámutat a

⁷ Hoffman, 2019. 3.

⁸ Hoffman, 2019. 4.

humán szolgáltatások német jog szerinti tipizálására: külön csoportot alkotnak a jóléti szolgáltatások, valamint és oktatással, művelődéssel összefüggő szolgáltatások.⁹

A magyar jogirodalom ebben a tekintetben is követi a német példát. Külön kategorizáló szempontot nem képezve ugyan, de a jóléti és az oktatási és művelődési közszolgáltatások elválaszthatók. Lapsánszky András közigazgatási jog különös részi kötete egy tagoltabb, a fenti szolgáltatásokat keverten tartalmazó struktúrát vesz alapul: önálló humán közszolgáltatási ágazatként határozza meg az egészségügyi szolgáltatásokat, köznevelést, a felsőoktatást, gyermekvédelmi és a gyámügyi igazgatást, a kulturális igazgatást, a szociális igazgatást, a médiaigazgatást, valamint a sport igazgatását. Hasonló csoportosítási módszer fűződik Fazekas Marianna nevéhez, aki különbséget tett az egészségügyi közszolgáltatások, a szociális ellátások, a közoktatás, a felsőoktatás, a kulturális szolgáltatások, és a kutatás között. Fazekas ezeket három csoportba tagolta: a jóléti jellegű szolgáltatások, oktatási jellegű szolgáltatások, továbbá a kutatási és kulturális jellegű közszolgáltatások. Szintén mértékadó a témában Hoffman István tanulmánya, akinek álláspontja szerint szükséges a jóléti szolgáltatások, valamint a művelődéshez, kultúrához, oktatáshoz kötődő közszolgáltatások elkülönítése, továbbá önálló csoportként határozta meg az oktatási, a kulturális és a sportszolgáltatások ellátását.¹⁰

III. A humán közszolgáltatások helyi szintű megszervezése

Ahhoz, hogy megértsük a humán közszolgáltatások működését, annak nehézségeit, elengedhetetlen helyi önkormányzatok és kistélepülések vizsgálati megközelítése.

A helyi közszolgáltatások telepítése

A hazai helyi önkormányzatok kötelező és önkéntes feladatai, ellátandó közszolgáltatásai két csoportba oszthatók. Az első csoportba azok a szolgáltatások tartoznak, amelyeket az önkormányzat típusától és méretétől függetlenül minden önkormányzat köteles biztosítani. Ilyen szolgáltatás az ivóvízellátás, az óvodai és általános iskolai nevelés és oktatás, az egészségügyi és szociális alapellátás, a közvilágítás,

⁹ Uo.

¹⁰ Uo.

a helyi közutak és a köztemetők karbantartása, valamint a nemzeti és etnikai kisebbségek védelme. A második csoportba tartozó szolgáltatások pénzügyi működéséhez az állami költségvetésnek is hozzá kell járulnia. Az utóbbi csoporttal kapcsolatban a törvény a nagyobb lakosságszámú és teljesítőképességű önkormányzatok részére több kötelező feladatot és hatáskört állapíthat meg. Ezek közé a szolgáltatások közé tartozik a családsegítés, a nappali ellátás, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, közösségi ellátás, idősek átmeneti elhelyezése, illetve utcai szociális munka biztosítása.¹¹

A kötelező feladatokon túl az önkormányzatok egyéb szolgáltatásokat is választhatnak. A magyar helyi önkormányzati rendszer sajátossága, hogy a helyi közügyek széles körét átfogja. Ezt az önkormányzatok társulási lehetősége is elősegíti. Az egyetlen kikötés a következő: az önkéntes feladatok ellátása nem veszélyeztetheti a kötelező tevékenységek teljesítését. A megyei és a települési önkormányzatok között osztályozott viszony nem állhat fenn. A megyei önkormányzat köteles ellátni azokat a törvényben előírt feladatokat, amelyek megoldására a települési önkormányzat nem kötelezhető. Azonban egy adott település önkormányzata, a megyei önkormányzat beleegyezésével meghatározott időre átveheti az intézmény irányítását. Előfordulhat azonban az is, hogy az egyes helyi közszolgáltatásokat önkormányzati társulások tartják fenn. Az önkormányzatok dönthetnek úgy is, hogy vállalkozást alapítanak. A kívánt tevékenységeket a szolgáltatóval kötött szerződés alapján, az önkormányzati költségvetésből kötelesek fedezni. A másik választási lehetőség az önkormányzati feladatok átadása a magánszektor számára. A nagyobb közműrendszerek, mint a gázszolgáltatás vagy az elektromos áram regionálisak vagy országosak. Így az önkormányzat a közművek vonatkozásában csak a vezetékesivóvíz-ellátásban, a csatorna és a szennyvíztisztító üzemeltetésében, a kommunálhulladék-szállításban és -elhelyezésben, valamint a helyi médiumokkal (kábeltevé, helyi rádió, újság) kapcsolatban tudja a magánszektorra bízni a közigazgatás ellátását. Az önkormányzati rendszerre történő áttérés nagy szerepet játszott a helyi nonprofit szervezetek, alapítványok (egyházak és civil szervezetek) a helyi közszolgáltatások ellátásának növekvő ellátásában. Térnyerésük különösen az oktatásban, szociális és az egészségügyi ellátásban volt számottevő az előző évtizedben.¹²

¹¹ Dr. Kovács Katalin- Somlyódy dr. Pfeil Edit: Függőben- közszolgáltatás szervezés a kistérségek világában. KSZK ROP 3.1.1. Programigazgatóság, Budapest 2008. 67.o.

¹² Dr. Kovács- Somlyódy, 2008. 68.o.

Néhány humán szolgáltatás mérethatékonysági vizsgálata

A 2010-es évek elején egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat értékelte Csehországban, Lengyelországban, Magyarországon és Szlovákiában a közigazgatás típusa, a helyi demokrácia és a közszolgáltatások mérethatékonysága közötti összefüggéseket. Egy másik kutatás készítői megállapították, hogy az önkormányzatok optimális mérete változó, mivel minden egyes közszolgáltatásnak más és más az optimális ellátási területe a népesség számát tekintve. (ACIR, 1974). A publikációk meghatározó része két területhez, a közigazgatáshoz, illetve a közoktatáshoz kapcsolódik. A szociális ellátások tekintetében a vizsgálatok szinte teljes hiánya tűnik fel. Ezzel ellentétben a közigazgatás, a közszolgáltatások szervezésének kérdése az utóbbi években egyre nagyobb figyelmet kap. A téma iránti megnövekedett figyelem érthető, hiszen a közszolgáltatások biztosítása két oldalról is komoly kihívást támaszt. Miközben az állami szerepvállalás mérséklése egyre fontosabbá válik, más oldalról egyre nagyobb anyagi különbségek alakulnak ki, ami viszont további állami beavatkozást tesz szükségessé.¹³

Amint megjelenik a költséghatékonyság javításának szándéka, rögtön kistelepülésekre gondolunk, mint a források kevésbé hatékony felhasználásának jellemző példái. Ezen kijelentés létjogosultsága azonban vizsgálendő, tekintettel a kérdés társadalmi súlyára, illetve az érintettek magas számára. A kijelentés előtt meg kell állapítani, hogy a településrendszer több mint felét kitevő kistelepüléseken miként valósul meg a közszolgáltatások ellátása, milyen hatékonysággal, egyáltalán mekkora pénzügyi forrás biztosított. Annak érdekében, hogy méretgazdaságossági megfontolások előtérbe helyezése ne hogy egyes társadalmi csoportokat kizorítson a közszolgáltatások igénybe vevőinek köréből a közszolgáltatások igénybe vételének lehetősége szorul vizsgálatra.¹⁴

Önkormányzati igazgatás elérhetősége

A közigazgatás lakossághoz legközelebbi szintjét a polgármesteri hivatal képviseli, ahol államigazgatási, illetve önkormányzati ügyeket kezelnek, foglalkoznak a helyi

¹³ Dr. Kovács- Somlyódyné, 2008. 68-69.o.

¹⁴ Dr. Kovács- Somlyódyné, 2008. 70.o.

közszolgáltatások megszervezésével, fenntartásával. Az ügyek egy része a körjegyzőség központjában történik. A körjegyzőségek jellemzően szűk területi hatókörrel szerveződnek, vagyis csak az érintett lakosok lakóhelyéhez közel biztosított az ügyintézés. Jellemzően az ország kisebb lélekszámú vidékein Baranyában, Somogyban, Borsodban, Zalában találunk nagy számban olyan településeket, amelyek nem rendelkeznek önálló hivatallal, hanem körjegyzőséghez tartoznak.¹⁵

Az egy településre jutó kiadásokat megvizsgálva látható, hogy a körjegyzőségekbe tartozó településeken valóban alacsonyabb az igazgatási kiadások mértéke, mint az önálló hivatalt fenntartók esetében. Ezzel ellentétben fokozódik az állampolgárokra rótt utazási kényszer, amely pénzügyi terheket von maga után. Tekintetbe véve, hogy ezen települések kis lélekszámúak, a tömegközlekedési lehetőségek sem túl kedvezőek, előfordulhat, hogy az ügyfél egy pár perces ügyintézésre kényszerűen egy teljes napot kénytelen áldozni.¹⁶

Az óvodai nevelés költségei

A differenciálódás vizsgálódásának terepe a közoktatás, ahol hosszú évtizedek óta kutatják az intézmények mérete, eredményessége és költségigénye közti összefüggéseket. Az óvodai ellátás tekintetében a kis lélekszámú települések sajátos helyzetben vannak. Különösen kedvezőtlen a 200 fő alatti települések ellátottságának mértéke. Az óvoda megléte ezen településeken kivételesnek számít. A 201–500 fős településen élők ellátottsága jobbnak mondható, hiszen a települések negyedében biztosított az óvoda. Az ennél nagyobb lélekszámú településeken az óvodák férőhely-befogadóképessége meghaladja a településen élő gyermekek számát. Mivel jelentős számú gyermeket íratnak központi településekre, a központi óvodákban megfelelő a kihasználtság. Az óvodába ténylegesen beíratott gyermekek száma és az óvoda férőhely-kapacitása alapján kiszámított kihasználtság esetében egyre javuló helyzetről számolhatunk be. Azonban az ezer fő alatti települések intézményeit sújtó alacsony kihasználtság komoly próbatételt jelentenek szinte valamennyi intézményfenntartó önkormányzatnak.¹⁷

¹⁵ Dr. Kovács- Somlyódyné, 2008. 71.o

¹⁶ Dr. Kovács- Somlyódyné, 2008. 74.o

¹⁷ Dr. Kovács- Somlyódyné, 2008. 76-77.o.

Tekintve, hogy a személyi kiadásokon az intézmények fenntartói csak nagyon korlátozott mértékben tudnak megtakarítást elérni, így a dologi kiadásokon kell spórolniuk. Ennek következménye a következő: egy-egy intézmény fenntartására (fűtésére, világítására, közüzemi díjak fedezésére) rendelkezésre álló források tekintetében igen nagy különbségek alakulnak ki.¹⁸

Az általános iskolai oktatás költségei

Az alapfokú oktatás biztosítása a települési önkormányzatok feladata közé tartozik. Azonban az ötszáz fő alatti települések általában nem működtetnek önálló általános iskolát, hanem valamely közeli iskola révén biztosítják a gyermekek oktatását. Amennyiben a településen nem biztosított az általános iskolai oktatás átlagosan öt kilométeren belül elérhető a szomszédos településen működő iskola. A domborzati viszonyok, az aprófalvas településszerkezet miatt akár öt kilométertől jóval nagyobb elérési távolságok is adódhatnak.¹⁹

A költséghatékonyság javítására szolgáló terv várhatóan nagymértékben javítani fogja az általános iskolák helyzetét. Ennek ellenére biztosra vehető, hogy a kistelepüléseken működő iskolák fenntartói közül sokan az iskola bezárásáról döntenek majd. A 200–500 fős településeken működő általános iskolák jellemzően csupán alsó tagozatos gyermekek számára nyújtanak képzést, azt is összevonva. A felső tagozattal rendelkező iskolák száma a nagyobb lélekszámú települések felé haladva folyamatosan emelkedik. Az ezer főnél népesebb településeken működő intézményekben jellemzően már felső tagozatos osztályok is vannak.²⁰

Az egészségügyi alapellátás költségei

Az egészségügyi feladatok ellátására az önkormányzatok kiadásaik közel ötödét fordítják. Míg az alapfokú oktatás-nevelés esetében a szolgáltatást alapvetően a települési önkormányzatok nyújtják, az egészségügy esetében ez változó. Az egészségügyi ellátást biztosító háziorvos betölthet közalkalmazotti állást, ám önálló orvosi tevékenység

¹⁸ Dr. Kovács- Somlyódyné, 2008. 79.o

¹⁹ Uo.

²⁰ Dr. Kovács- Somlyódyné, 2008. 80.o

ellátására szerződés is köthető a magánorvossal. A folyamat eredményeként a kisebb települések egészségügyi ellátása rohamosan csökken, egyre kisebb a foglalkoztatási, illetve a fedezési szerepük. A kevéssé vonzó praxisokban egyre nagyobb számban találunk betöltetlen helyeket. Ez a kedvezőtlen folyamat az alacsony lélekszámú településeket sújtja a leginkább és főként a városokat részesíti előnyben. Ennek alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a piaci erőviszonyok fokozatosan kiszorítják a gyengén teljesítő praxisokat, azokat, melyek esetében az ellátandó lakosok száma túl alacsony.²¹

A szociális ellátás költségei

Az önkormányzatok szociális ellátásra fordított kiadásai sok hasonlóságot mutatnak az egészségügyi ellátással, mivel itt is jelentős a nagyvárosok szerepe. A bölcsődei ellátás a népesebb városokban tölt be nagyobb szerepet, és azt mondhatjuk, hogy minél több lakosa van egy városnak, annál nagyobb a bölcsődei ellátás. A kis lélekszámú települések szociális kiadásai körében ezzel szemben a házi segítségnyújtás, a szociális étkeztetés, valamint a nappali szociális ellátás aránya nagyobb. Láthatóan az aprófalvakban főként az idősek, illetve az önmagukat valamilyen okból ellátni nem tudó személyek (szenvedélybetegek, pszichiátriai betegek, fogyatékosok) ellátását biztosító intézmények működnek nagyobb számban.²²

Összevonás versus funkcionális integráció

Az önkormányzatok jövőbeli szervezésére két lehetőség van. Az egyik lehetőség az integráltabb, tehát nagyobb önkormányzati egységekből álló rendszer kialakítása. Ez az önkormányzati egységek egyesítését igényli. A másik választási lehetőség az önkormányzatok méretének és pénzügyi képességeinek való figyelembe vétele és vizsgálata. Ez az önkormányzatok működésbeli integrációját vonja maga után, illetve rugalmasabb intézményi keretekre van szükség az ilyen jellegű szolgáltatások hatékony teljesítéséhez. A kisebb önkormányzatok léte kedvezőbb azon közszolgáltatások

²¹ Dr. Kovács- Somlyódyné, 2008. 83.o

²² Dr. Kovács- Somlyódyné, 2008. 86.o.

esetében, amelyekre nincsen hatással a méretgazdaságosság. A települések nagyobb méretű önkormányzati egységekbe történő szervezése azonban nem képes megszüntetni az önkormányzatok jövedelmező képességében meglévő különbségeket. Ezért az önkormányzatok közötti eltéréseket továbbra is kezelni kell.

A két modell esetében az állami döntések politikai ellenőrzése és befolyásolása különféle intézmények és eljárások létét követeli meg. Az összevonás valószínűleg lassítja a döntési folyamatokat, csökken az önkormányzat reakciójának sebessége. Ezt a veszteséget azonban kiegyenlíti a helyi közösség szélesebb társadalmi csoportokat átfogó részvétele a helyi közösségi döntésekben.²³

Összességében egy ilyen bonyolult és soktényezős kérdésben rendkívül nehéz az eredmények összefoglalása, a javaslatok megfogalmazása. Néhány területen már megkezdődött az intézmények és közszolgáltatásban dolgozók országosan egységes teljesítménymérése, ám ennek összehasonlítása a pénzügyi mutatókkal még nem történt meg. Márpedig csupán a költségek vizsgálata alapján beszélhetünk jobb-rosszabb költséghatékonyságról. Minőségi jellemzők hiányában, ugyanis félő, hogy az egész rendszer a ráfordítások minimalizálásának irányába tolódik el. Az érzékelhető, hogy napjainkra több területen is megért a változtatásra a helyzet a változó követelményeknek hála. Tehát szükséges az ellátási helyek számának, méretének felülvizsgálata, s a megváltozott körülményekhez szabása. Továbbá az önkormányzati váltás óta eltelt másfél évtized hazai tapasztalatai azt mutatják, hogy a modellek kevert alkalmazása nem képes megfelelni sem a méltányosság, sem a költséghatékonyság követelményének.²⁴

Szociális ellátórendszer a többcélú társulások tükrében

Az ellátási hiányoktól szenvedő kistelepülések számára a többcélú társulás szociális megalakulása több szempontból is előnyösnek mondható: a társulás létrehozását követően lehetővé vált a felsőfokú végzettséggel rendelkező szociális szakemberek alkalmazása. De ami talán ennél is fontosabb, a társulás lehetőséget adott arra, hogy korábban egyedül dolgozó munkatársakat egy olyan szakmai hálózatba csatolja be, mely új tájékoztatásokkal, a napi munkavégzést megkönnyítő szolgáltatásokkal segíti

²³ Dr. Kovács- Somlyódyné, 2008. 89.o

²⁴ Dr. Kovács- Somlyódyné, 2008. 92-93.o

a feladatok megfelelő színvonalú ellátását. Bár a költségvetési törvény pénzügyi juttatásokkal segíti a szolgáltatások és a társulások ellátását, időről időre több akadály vetődik fel. Ezek egyike a finanszírozás kérdése. A társulásokat alkotó tagönkormányzatok gyakran késve vagy egész egyszerűen nem fizetik be a társulási megállapodásban rögzített hozzájárulás összegét. A többcélú társulások szociális szolgáltatói szektorba való belépése elsősorban a hiányzó szociális ellátású aprófalvakon tud segíteni és változásokat eredményezni. Ilyen példa a szociális szektor jelentős mértékben való javulása: az épületek karbantartása, akadálymentesítés, eszközbeszerzések (pl. gépjármű, számítógépek). Bár a tárgyi és technikai fejlesztések irányába szinte minden vizsgált térségben lépéseket tettek, számos település ma sem képes a szociális feladatellátás jogszabályban meghatározott ismérveinek megfelelni.²⁵

A többcélú kistérségi társulások megalakulásával a szociális ellátórendszer számos problémája megoldatlan maradt. A többcélú kistérségi társulások bekapcsolódásának kétségtelen hozadéka, hogy a korábban szolgáltatáshiányos térségekben, valamint a pénzügyi és emberi erőforrásokat nélkülöző kistelepüléseken is megjelentek az alapvető szociális szolgáltatások. A korábban hiányosan ellátott településeken a családsegítés és a gyermekjóléti alapszolgáltatások kiépítése jelenti a legnagyobb előnyt. További eredménynek tekinthető, hogy a többcélú kistérségi társulások szociális szerepvállalásával a szakmai feladatok egységes keretek között valósulhatnak meg, képzett munkatársak által. Azonban még mindig érvényes a megállapítás: ahány térség és település, annyiféle ellátás, szervezési praktika jellemzi a szociális ágazatot.²⁶

IV. A szegregáció és hatásai

A szegregáció fogalma

A szegregáció kifejezést leggyakrabban a területi pozíció, lakhatás és az ebből következő intézményi – Magyarországon elsősorban az oktatás területén jelentkező -

²⁵ Dr. Kovács- Somlyódyné, 2008. 204-205.o

²⁶ Dr. Kovács- Somlyódyné, 2008. 207.o

elkülönüléssel/elkülönítéssel összefüggésben használják. Szegregációnak nevezzük azt a jelenséget, amikor egy-egy településen belül a különböző társadalmi rétegek, etnikai csoportok stb. lakóhelye erősen elkülönül egymástól. A szegregáció együtt jár a jövedelmi viszonyok és a települési infrastruktúra lényeges egyenlőtlenségeivel.²⁷ Az előbbiekben meghatározott szociológiai szegregáció-fogalom mellett azonban kialakult egy másik, jogi terminológia is a szegregáció vonatkozásában. Eszerint a szegregáció a diszkrimináció egy megvalósulási formája, amelyre a hazai jogi szabályozás jogellenes elkülönítésként hivatkozik. A jogellenes elkülönítés megvalósul, ha egyes személyeket, vagy ezek csoportját meghatározott tulajdonságaik alapján, tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű indok nélkül elkülönítik. A szegregáció ennek megfelelően egyfelől jelent települések közötti, településen belüli elkülönülést, másfelől viszont ez az elkülönülés történhet az egyes társadalmi rétegek, valamint etnikumok tekintetében is. Jelen tanulmány, vizsgálati területére tekintettel, együttesen fordít figyelmet a fentiekben leírt fogalmi ismérvekre, különösen azok humán közszolgáltatások működésére, igénybevételére és hatékonyságára gyakorolt hatására.

A szegregáció vizsgálata minden olyan területen elengedhetetlen, ahol közszolgálati alapon, közigazgatáson keresztül történő olyan szolgáltatás valósul meg, ahol az aktuális szükségletek biztosításán keresztül történik a gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődés elősegítése.

Mint azt későbbiekben látni fogjuk a szegregációnak számos formája létezik, és a kulturális értékmegőrzésen túl negatív hatásai is vannak. Ahhoz, hogy egy társadalom humán közszolgáltatásának rendszerét minél jobban a társadalom arculatához formáljuk, elengedhetetlen a szegregáció vizsgálata. A humán közszolgáltatás akkor éri el célját, ha célzottan fejti ki hatását, külön figyelmet fordítva a szegregációval érintett területekre.

Az oktatási szegregáció hazánkban

Magyarországon egyrészt a lakóhelyi elkülönültségből adódóan, másrészt a többségi társadalmi kirekesztés miatt a roma származású diákok nagyarányú iskolai koncentrálódása alakult ki. Egy évezred eleji felmérés szerint a roma tanulók több mint 18%-a olyan oktatási intézményben folytatta tanulmányait, ahol a cigány származású

²⁷ Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Osiris kiadó, 1997. 194. o.

diákok alkottak iskolán belüli többséget. A szociológusok megállapításai szerint az iskolai elkülönítés az elmúlt években is növekvő tendenciát mutat. Hazánkban jelentős múltra tekint vissza a társadalmi „rétegek” szerinti elkülönítés, amely átfogja az egyes etnikumok szegregációját is. Magasabb társadalmi státusú családok igyekeznek gyermekeinek magas minőségű oktatást biztosítani, távol tartani őket a gyengébb feltételekkel rendelkező társaiktól. Ennek a társadalmi mechanizmusnak következményeként alakultak ki az oktatási intézmények közötti jelentős különbségek, sőt, gyakran az egyazon intézményen belüli megkülönböztetett osztályok. Ennek megfelelően az egyik oldalon az egyetemekre felvetteket képző középiskolák köre található, a másikon a „cigány osztályok”. A leírt jelenség ismérveit az iskolák közötti szelekció egyesíti fogalomként.

Normál tantervű iskolák tekintetében megvalósuló iskolák közötti szelekció elsősorban a több iskolával rendelkező városokban fordul elő. Ennek oka egyfelől a lakóhelyi elkülönültség, másfelől a többségi társadalom döntése (ez utóbbi megnyilvánulhat a szülői iskolaválasztásban, de az oktatási intézmények felvételi eljárásában is). Amennyiben a problémával érintett település csak egy iskolával rendelkezik, előfordulhat, hogy a környező települések iskolái egymás között osztják ki az elkülönített-, valamint a „kiemelt” gyermekeknek szánt intézmény szerepét. Ebből a mechanizmusból következik az is, hogy amennyiben egy iskola roma diákjainak száma megnövekedik, ezzel fordított arányban csökken a nem roma tanulók száma, mivel a szülők, látva az öngerjesztő folyamat első fázisát, más intézményekbe küldik gyermekeiket.

A roma diákok elkülönítése megvalósulhat az érintett gyermekek eltérő tantervű intézménybe utalásával is. A speciális iskolák ma már minden 5. roma gyermek tanulmányait biztosítják dacára annak, hogy a cigány tanulók ez irányú mozgatását az esetek többségében nem előzi meg a szükséges kompetencia-szintet érintő vizsgálat, ezáltal a roma diákok elsősorban társadalmi pozíciójuk miatt kerülnek speciális iskolába. A romák jelentős arányú, speciális iskolai képzése negatívan érinti további esélyeiket, pályaválasztásukat és munkaerő-piaci helyzetüket.

A szelekció iskolán belül is megvalósulhat. Ezekben az esetekben az intézmény a „jobb képességű” és a „rosszabb” képességű gyermekeket különböző osztályba sorolja. Ennek eszköze például a „tagozatok” felállítása, továbbá az eltérő tantervű osztályok működtetése is. A vonatkozó felmérések alapján a normál osztályokban 37% a roma

tanulók aránya, viszont a tagozatos osztályokban ugyanez az arányszám csupán 17%. A tagozatok létrehozását alkalmazó szelekciós módszer leggyakrabban nagyközségek, illetve városok iskoláiban fordul elő.

A kapcsolódó szociológiai kimutatások szerint a magántanulóvá nyilvánítás is romatanulók szegregálásának eszközeként fogható fel, esetükben nyolcszor nagyobb valószínűséggel történik meg a rendszeres iskolába járás alóli felmentés, mint a nem roma társaikat érintően. Ez hosszú távon a továbbtanulás lehetőségének elvesztését, illetve munkaerő-piaci hátrányt jelenthet, hiszen ezek a diákok nem kapják meg az iskola-rendszer segítségét, vizsgáznuk azonban kell.

Lakóhelyi szegregáció a magyarországi településeken

Kopasz Marianna lakóhelyi szegregáció előfordulása vonatkozásában készített kutatásnak keretei között autentikus forrásból, elsősorban a magyarországi önkormányzati vezetőktől igyekezett megtudni, hogy tudomásuk szerint vannak-e olyan lakónegyedek a településen, ahol bizonyos társadalmi csoportok kiugróan nagy arányban élnek. A választ adó önkormányzatok több mint fele (51%-a) a különböző szegregációs lehetőségek legalább egy-, míg a települések 27%-ában két formáját is észlelték. A kutatásból kiderült: hazánkban leggyakrabban a cigányok és a szegények szegregációja fordul elő. A rossz jövedelműek szegregációja a vizsgált települések 27%-át, míg a romák lakóhely szerinti elkülönülése a 29%-át érintette. Magyarországon minden harmadik településen létezik olyan településrész, ahol többségében cigányok élnek. A roma etnikum által is lakott települések 36%-ában van jelen az etnikai alapú szegregáció. A kutatás szerint minél nagyobb a cigány lakosság jelenléte a településen, annál valószínűbb az etnikum szerinti szegregáció kialakulása.²⁸

A kutatás során gyűjtött adatok alapján a jövedelmi helyzet alapján kialakuló lakóhelyi szegregáció előfordulása összefügg az érintett település méretével, valamint regionális elhelyezkedésével. A település lakosságszámával párhuzamosan emelkedik az alacsony jövedelmű csoportok lakóhely szerinti elkülönülésének előfordulása: az ezer fő

²⁸ Kopasz Marianna: Lakóhelyi szegregáció és társadalmi feszültségek a magyarországi településeken. In: Társadalmi riport 2004, Kolosi Tamás, Tóth István György, Vukovich György (szerk.). Budapest: TÁRKI. 415. o.

alatti települések közül 20%-a, a 10 ezer fős népességet meghaladó településeknek már több mint felén fedezhető fel a szegényebb viszonyok között élő lakók elkülönülése.²⁹

A vizsgált térség szegregációs mutatói

A Bács-Kiskun Megyei Cigány Felzárkóztató Program helyzetelemzése

A Bács-Kiskun Megyei Cigány Felzárkóztató Program helyzetelemzése a szegénységben élő, hátrányos helyzetű, beilleszkedési nehézségekkel küzdő, nagyarányban jelenlévő cigány népesség felzárkóztatását célzó program keretében jött létre. A fejlesztési terv kiemelt figyelmet fordított a roma népesség fokozódó társadalmi leszakadásának veszélyére, mely leginkább a más nemzetiségű csoportokkal való együttélésben, nevelési, oktatási, foglalkoztatási, egészségügyi, szociális és lakhatási körülményekben jelentkezik.

A Központi Statisztikai Hivatal a 2011-es népszámlálás adatai és a 314/2012. Kormányrendelet 10. melléklete segítségével határozhatók meg a térség szegregációval érintett területei. A kormányrendelet alapján azon területek minősülnek szegregátumnak, ahol a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúak (15-59 év) tekintetében belül eléri, illetve meghaladja a 35%-os arányszámot, míg az e vonatkozásban 30-34% közötti értéket mutató térségek veszélyeztetett területnek számítanak.

A kutatások tapasztalatai szerint elősegíti hátrányos helyzetűek beilleszkedését, ha nem tömbszerűen elkülönített terület szolgál lakóhelyükként. A lakóhelyi szegregáció együtt jár nem csak a hely szerinti elkülönüléssel, hanem az alacsony komfortfokozattal (gyakran csatorna, víz, villany nélküli épületekkel) is, jellemző a nyomor, a munkanélküliség, a kilátástalanság. Az ezeken a területeken élő gyermekek hátrányos helyzetbe kerülnek az oktatási intézményekben, szociális és egészségügyi ellátásban, így a lakóhelyi szegregáció a humán közszolgáltatások igénybevételét is befolyásolja. A szegregátumok népességének legnagyobb arányát a roma etnikum alkotja. A térség

²⁹ Kopasz Marianna 2004, Budapest, 418.

városaiban nyilvántartott szegregátumok a következők szerint alakulnak: Kiskőrösön, Bácsalmáson, Baján, Izsákon 1, Lajosmizsén és Tiszakécskén 2, Kalocsán, Kiskunfélegyházán, Kiskunmajsán és Szabadszálláson 3, Kunszentmiklóson és Mélykúton 4, Jánoshalmán 5, Kiskunhalason pedig 10 lakóhely szerinti szegregátum található. A cigány népesség a fentiekben taglaltakból kifolyólag nehezebben jut az egészségügyi és szociális ellátó rendszerekhez, mely problémát rossz életkörülményeik, illetve az őket érintő információ hiány is mélyíti. Elmondható, hogy ezen okokból a romák nem szívesen veszik igénybe az egészségügyi szolgáltatásokat. A felnőtt cigány népesség körében nagyobb arányban fordulnak elő a táplálkozási problémák, a szív- és érrendszeri megbetegedések, melyeknek megelőzése a romák egészségügyi szűrővizsgálatok kapcsán tanúsított szemérmessége, illetve tartózkodó magatartása okán nehezebb. Rossz állapotot mutat a cigány lakosság mentális egészsége is, amely összefügg a különböző mentális betegségek, szenvedélybetegségek megjelenésének gyakoriságában. Ez utóbbi körében aggasztó méreteket öltött a romák drogfogyasztása, a pszichoaktív szerek használata, melyek gyakran a szegregátumok területén elérhetők. Az új típusú kábítószeres az emberek egészségét gyorsan és súlyosan károsítja. Sajnálatos módon fogyasztásuk már a 9-12 éves gyerekek között is megjelent.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint a megye iskoláiban közel 30%-os a cigány gyermekek aránya, mely arány rohamos emelkedése várható a jövőben. A KSH vonatkozó elemzése alapján, országos szinten az aktív korú romák közel 16 %-a még az általános iskolát sem fejezte be, 63%-ban pedig csupán alacsonyfokú végzettséggel bírnak, érettségit minden 20. felsőfokú képesítést minden 100. szerzett, mely adatok Bács-Kiskun megyére is irányadók. Iskolázottságban, tanulási hajlandóságban akár szomszédos települések cigánysága is eltér egymástól. Például Mélykút cigány lakosai nagyobb arányban fejezik be felnőttként az általános iskolai tanulmányaikat, mint a szomszéd Jánoshalmán. A cigányság iskolázottsági szintje azonban nem kizárólag saját szocio-kulturális jellemzőinek függvénye: a megye települései közül sikeresebben vesznek részt a romák az oktatásban, ahol nemzeti önkormányzatuk, vagy az oktatási intézmények vezetősége törekszik integrációjuk elősegítésére. A cigány származású tanulók szociális helyzetük miatt az oktatásban eleve hátrányosan indulnak, problémát jelent a roma lakosság jelentős részében uralkodó felfogás, mely tanulást, vagy a tudást nem tekinti értéknek, a munkalehetőségek közül is inkább az időnyellegű feketemunkát preferálják, mint a képzettségen alapulót. A cigány tanulók nehézségei okán magas közöttük az iskolai

lemorzsolódás előfordulása, melyet csak tetéző a tankötelezettségi korhatár minimalizálása (16. életév), mely a gyakori évismétlésekkel együttesen sok esetben még az általános iskola befejezését is ellehetetleníti. Kevés cigány fiatal szerez szakmai végzettséget, egyebek mellett ebből kifolyólag hátrányos a munkaerő-piaci helyzetük, így foglalkoztatási szintjük is alacsony. A roma tanulók szülei által tanúsított érdektelenség miatt az oktatási intézmények és a szülők között konfliktusok merülhetnek fel. Ebben szerepet játszik az intézmények esetenként elzárkózó hozzáállása is. Sok esetben az iskolai személyzet sincs felkészítve aluliskolázott roma nemzetiségű szülőkkel való együttműködésre és kommunikációra. Hozzájárul a roma diákok oktatási szegregációjához az iskolák által már a felvételiztetés során, vagy később a tanterv keretében történő elkülönítés: az intézmények gyakran már a beiskolázáskor igyekeznek megszűrni a cigány származású tanulókat, emellett gyakran elősegítik egy osztályban való tömörítésüket, vagy magántanulói státusuk elrendelését.

Kalocsa Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata keretében végzett helyzetelemzés³⁰

A Kalocsa Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata körében végzett helyzetértékelésében kiemelésre kerültek a Kalocsán található szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett területek.

A 2011-ben készített KSH népszámlálási adatok alapján, a város területén szegregált helyzetben élők száma meghaladta a 400 főt. Jelen pillanatban csaknem 560 fő él a szegregációs területeken. A területeket, a kertvárosi-vidéki környezetben (Kalocsa többi területtől eltérően) többségében alacsonyabb beépítettség jellemzi. A 30 százalékos szegregációs jelzőszámmal 3 darab szegregátum rendelkezik a városban, melyek a város keleti részén helyezkednek el. A mutató azt jelzi, hogy a területen mekkora a legfeljebb általános iskolai végzettséggel és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők megoszlása az aktív korúakon belül. Az elemzésnél a népesség számának meg kell haladnia az 50 főt.

³⁰ http://www.kalocsa.hu/wp-content/uploads/2015/09/its_da_kalocsa_megalapozo_vizsgalat_vegleges.pdf

I. szegregátum

(Szőlők köze út - Petőfi Sándor utca - Kertekalja sor - Rózsa köz - Malomszögi utca - Csatorna utca)

A Keleti városrészben fekvő Rokkantelep és Szőlők köze állandó lakossága meghaladja a 390 főt, az átmeneti időtartamig itt élők száma eléri a 28 főt. A lakónépesség legnagyobb hányada (65 százaléka) a 15-59 éves korosztályba tartozik, a legkisebb része pedig 60 éves kort meghaladóak korosztályához tartozik (11 %). Ebben a térségben 86 lakás található, ezek 30,2 százaléka alacsony komfortfokozatú, 29,8 százaléka a komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások csoportjába tartozik. Az egyszobás lakások aránya a lakott lakások körében 14,3 %. A munkanélküliek aránya igen kiterjedt, 46,2 százalékos, a tartós munkanélküliek aránya pedig 26,1 %. Mindkét ráta jóval magasabb, mint ami a város egészét jellemzi. A foglalkoztatott nélküli háztartások aránya 47,9 százalékos, a lakosságon belüli financiálisan nem aktív népesség aránya is igen magas (61,5 %), minden 8 munkavállaló közül 7 pedig alacsony megbecsülésű foglalkoztatási csoporthoz tartozik.

Az itt élő aktív korúak 67,7 százaléka csak általános iskolai végzettséggel rendelkezik, a felsőfokú tanulmányokkal rendelkezők aránya a 25 éves és annál idősebb korosztályban nem éri el a 18 százalékot. Közfoglalkoztatásban jelenleg 24 ember kap helyet, ennél magasabb azok aránya, akik rendszeres gyermekvédelmi kedvezményt kapnak (97 fő). A térség minden utcája rendelkezik vezetékes ivóvízzel, szennyvízhálózattal és közvilágítással. A területen üzemel a lakossági hulladékszállítás, de sok háztartás nem téríti meg ennek a költségét. A jogellenes hulladéklerakások elkerülésére érdekében az önkormányzat kénytelen a szemétszállítást önerőből fedezni. Ebben a régióban például kihelyezésre került egy 4 200 literes hulladékgyűjtő-konténer az illegális hulladéktelepek megszüntetésének céljából. A területen az áramot 6, míg a vizet 11 lakásban szüntette meg a szolgáltató díjhátralék okán. Az illegális hulladéklerakókon kívül további egészségügyi veszélyt jelent a belvíz, mivel a terület mélyen fekszik és a vízelvezetés nem mindenhol kiépített. A környéken négy iskola és három óvoda üzemel.

A terület problémáinak felszámolása érdekében Kalocsa Város Önkormányzata és Kalocsa Város Roma Nemzetiségi Önkormányzata vállalja a jelentősebb szerepet, előbbi a

közlekedési infrastruktúrafejlesztés, lakossági önkormányzati szolgáltatások nyújtásával, térfigyelő kamerák beszerelésével és a közmunkaprogram megalapításával, míg ez utóbbi közösségi házat működtet a helyi fiatalság és a lakosság összefogásának emelése céljából.

II. szegregátum

(Hősök útja - Dózsa György utca - Gödrök köze - Vásártér utca - Gödrök köze)

Szintén a Keleti városrészben található a Gödrök köze térségben. Állandó népessége 102 fő körüli, az ideiglenesen tartózkodó lakosok száma pedig 6 fő. A lakónépesség nagy része itt is a 15-59 éves korosztály tagja (58,7 %), és a többi korosztálynkénti megoszlás is hasonló értéket mutat az előző szegregátumhoz képest. A szegregátumban 33 darab lakással rendelkezik, ezek 27,3 százaléka alacsony komfortfokozatú, és 26,7 százaléka komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások osztályába tartozik. Az egyszobás lakások megoszlása itt a legalacsonyabb a szegregátumok között a maga 6,7 százalékos arányával.

A munkanélküliek aránya 32,1 %, ami bár a város adatoknál jelentősebb, de az előző szegregátumhoz képest csekély. A tartósan munkanélküliek megoszlásának vizsgálata alapján (17,1 %) hasonló következtetésekre jutunk. Az állandó munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül 66,7 %. A felsőfokú képesítéssel rendelkezők aránya a 25 éves és annál idősebb korosztályban csupán 1,9 százalék.

Közfoglalkoztatásban mindössze négy fő vesz részt, azonban a lakosság közel 50%-a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesül (46 fő). A térség minden utcája rendelkezik vezetékes ivóvízzel, szennyvízhálózattal és közvilágítással. Itt is gyakori az 1. szegregátumban vizsgált illegális hulladéklerakás, de itt is a lakosság részére biztosított a konténeres gyűjtés. További egészségügyi kockázatot hordoz a belvíz veszélye, mivel a terület mély fekvésű és a vízelvezetés több helyen megoldatlan, habár a csapadékvíz elvezetése céljából történtek megmozdulások (Gödrök köze vízelvezetés).

III. szegregátum (szegregációval veszélyeztetett terület)

(Kiss Ernő utca - Hosszú Antal utca - Táncsics Mihály utca - Honvéd utca)"

Az Obsitos közhöz közel elhelyezkedő szegregátum is a Keleti városrészhez tartozik, de ez a legkisebb kiterjedésű a három közül. Állandó lakosainak száma 73 fő,

ideiglenesen 2 fő részére szolgál lakóhelyül. Mindössze egy fő állandó tagja a közmunka programnak, és a lakosság közel egyharmada (22 fő) részesül állandó gyermekvédelmi kedvezményben. A lakónépesség 53,5 százaléka a 15-59 éves korosztályba tagja, 26,8 százaléka a 14 éven aluliak közé tartozik, a fennmaradó 19,7 % pedig meghaladja a 60 évet.

Nem csak a lakosság, hanem a lakások aránya is itt a legalacsonyabb a szegregátumok közül (24 db). Ezek 20,8 százaléka alacsony komfort fokozatú, míg 17,4 százaléka a komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások osztályába tartozik. A három szegregátum közül itt a legjelentősebb (7,1 %) a felsőfokú képesítéssel rendelkezők aránya a 25 éves és idősebb népesség körében. A munkanélküliség eloszlása is itt a legalacsonyabb (10 %), alacsonyabb Kalocsa város egészének mutatójától (12,4 %). A területen minden utcában van vezetékes ivóvíz és szennyvízhálózat és közvilágítás.

Az áramszolgáltató 3, míg a vízszolgáltató 5 ingatlanban rendelte el a szolgáltatás megszüntetését díjfizetési hátralék miatt. A területen jelentős az illegális hulladéklerakás, azonban ezen a területen nincs elszállítási lehetőség vagy az önkormányzat segítségével történő kiváltás (mint a másik két szegregátumban elhelyezett konténerek). A területen működő szervezetek megegyeznek az 1. szegregátumban találhatókcal.

Szegregátumok összehasonlítása

A három szegregátum vizsgálata alapján a lakások közel harmada alacsony komfortfokozatú, tehát annak ellenére, hogy a közművek rendelkezésre állnak a lakossági felhasználás alacsony. Ezen a területen a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya alacsony, illetve jelentős a munkanélküliség is. A háztartások közel fele nem rendelkezik keresőképes lakóval az első szegregátumban. Mindhárom területre elmondható, hogy alacsony a 60 év felettiek aránya (12-20 %). A Keleti városrészben és Negyvenszálláson több lakótömbben magas a szegregációs index értéke, de jelenleg nem igényelnek beavatkozást.

V. A helyi kisközösségek és civil szervezetek humánszolgáltató szerepe

A kisközösségek, nonprofit szervezetek Kalocsán és környékén³¹

A humán közszolgáltatások biztosításában nem kizárólag az állami, valamint a helyi önkormányzati szervek vesznek részt. Számos helyi társadalmi közösség, társaság létesül abból a célból, hogy egyes humán közszolgáltatások elérhetőségét biztosítsa, vagy a rendelkezésre álló lehetőségeket bővítse. Meglátásunk szerint az ilyen irányú civil kezdeményezések különösen értékesek, mivel a polgárok alulról szerveződő egységeként tudják értékelni a helyi viszonyokat: a közösség tagjainál nem tudhatja senki jobban, hogy milyen típusú, illetve minőségű humánszolgáltatásra nyílik igény a településen, vagy járáson belül. Az is vitathatatlan ugyanakkor, hogy ezek a szervezetek csakis az államilag biztosított eszközök mellett, egyfajta kiegészítő szerepben tudják céljukat elérni, amelyek a vizsgált térségben leginkább az egészségügy, a sport, a kultúra, továbbá a közösségteremtés területére terjednek ki.

Logikusak (K) Oktatási, Kulturális és Sport Közhasznú Egyesület

A kalocsai működésű közhasznú szervezet kiemelkedő szerepet vállal a helyi kulturális és ismeretterjesztő programok szervezésében: több tábor, továbbá szabadidős- és sportrendezvény is köthető az egyesülethez. Nagy hangsúlyt fektetnek az oktatási célú tevékenységek megvalósítására alap- és középfokon, valamint felnőttképzési szinten egyaránt. A szervezet elősegíti a hátrányos helyzetűek, közülük is elsősorban a fogyatékkal élők beilleszkedését. Fejlesztő célú programjaik minden korosztályt, valamint társadalmi csoportot érintenek, széles skálát teremtve így a művelődésre, a szellemi és testi egészség megőrzésére nyíló lehetőségek között.

³¹Humán Emberi Erőforrás Fejlesztési Terv, EFOP-1.5.3-16 Humán szolgáltatások fejlesztése térségi szemléletben, Kalocsa, 2017.

³²Méhecskék Sportegyesület

Sajátos módszer szerint utánpótlás kinevelésére törekszenek a labdarúgásban: keresik és alkalmazzák a tehetséggondozás legújabb eszközeit. 4-16 éves korig fogadják a sportolni vágyó gyerekeket, akik jelenleg hozzávetőlegesen 120-an tartoznak az egyesület kötelékébe. A szervezet különlegességét az adja, hogy női labdarúgó szakosztállyal is rendelkeznek, ahol éppen Megyei I. osztályos szinten zajlik a versenyzés. Az egyesület elsősorú célja a Kalocsán és környékén élő fiataloknak a városban tartása a sport által elért sikerek eszközét felhasználva.

Kék Madár Alapítvány

Az alapítvány célja a Kalocsa Városi Kórház Gyermeosztályán kezelt súlyos betegségben szenvedő, illetve testi fogyatékos gyerekek gyógyászati, anyagi és erkölcsi támogatása. A szervezet működése mindenekelőtt az osztályon tartott betegek gyógyításához, rehabilitációjához szükséges felszerelés biztosítására irányul.

³² Méhecskék Sportegyesület címere – hivatalos facebook oldal

Kalocsai Bokréta Népművészeti Egyesület

Az 1990-es alapítású egyesület célja a gyermekek népi játékkal, néptáncsal való megismertetése, tanítása volt. Tóth Ferenc alapító táncpedagógus 1996-tól Illésné Koszta Krisztinával és Illés Zoltánnal dolgozott együtt, akikkel korcsoportok szerint osztotta meg a gyermekek tanítását. Mára járási szinten kiemelkedő szerepet vállalnak a magyar néptánc és a népi kultúra iránti érdeklődés elmélyítése érdekében, amit mi sem bizonyít jobban a közel 300 fős tagságuknál. Hangsúlyos figyelmet fordítanak a szervezet pedagógusai a Kalocsa-vidék táncainak, szokásainak, népi játékainak, viseletének

Néptáncosok helyi népviseletben
(Forrás: <http://www.kalocsaibokreta.hu/galeria/>)

továbbadására, őrizve így a helyi identitás egy fontos szegmensét. Színvonalas produkciójuk nem is marad eredmény nélkül, gyakorta szerzik meg az országos szintű versenyek kiemelkedő helyezéseit.

Illésné Koszta Krisztina, a szervezet 2015 óta regnáló elnöke elmondta, hogy a táncpedagógiai tevékenység mellett számos programot is szerveznek, mellyel egyfajta közösségfejlesztő szerepet is szereztek a térségben. A tagoknak szóló események mellett, nagyon sok nyílt programjuk is van, ahol szívesen látják az érdeklődőket egyesületi tagságtól függetlenül.

Magyar Pünkösdi Szeretetszolgálat

Országos szinten fejt ki a Szeretetszolgálat tevékenységét, amely elsősorban karitatív jellegűnek tekinthető. A szervezet kiemelt célja a hátránykompenzációs programok létrehozatala, melynek keretein belül, a soron következő támogatási lehetőséget kihasználva Kalocsán, egy területileg szegregált roma közösség megsegítését tervezik. A szeretetszolgálat közösségi és egyéni szinten is támogatja a hátrányos helyzetű személyeket. Felmeréseiket követően a felmerülő szükséglethez igazodva, szociális támogató hálózat megszervezését is biztosítják.

Kalocsai Sokszínűvirág Nagycsaládos Egyesület

Az egyesület célja a térségben élő nagycsaládosok összefogása. Ezt az egyesület elsősorban különböző szabadidős és kulturális programok szervezésén keresztül kívánja elérni, biztosítani. A közösségen belül fontos szervezési szempont a környezetvédelem, illetve az egészséges életmód, melyek rendre szerepet kapnak a saját lebonyolítású rendezvényeken is.

Kalocsai Nyugdíjasok Egyesülete

A nyugdíjas kort elért egyesületi tagok számára nyújtja lehetőségek széles palettáját, szabadidejük hasznos eltöltése érdekében. A szervezet a tagok aktív közreműködésével kirándulásokat, rendezvényeket bonyolít le: múzeumok, kiállítások, gyógyfürdők látogatásával, természetjáró túrák szervezésével, az egészséges életmódra nevelés egyéb eszközeivel. Az egyesület kiemelt filozófiája a nyugdíjas életérzés, valamint ennek közösségformáló ereje. Fontos cél még a rászoruló tagok lehetőség szerinti támogatása, melyre alkalom adtán anyagi források kerülnek elkülönítésre.

Honvéd és Rendvédelmi Szervek Bajtársi Egyesülete

A fegyveres testületek nyugdíjazott tagjait, valamint családjukat tömörítő egyesület. Célja a fegyveres szervezetekhez való kötődés fenntartása, erősítése. Ezt leginkább szabadidős programok és rendezvények megszervezésével törekszik biztosítani, ezzel bizonyítva társadalmi és egyéni szintű hasznosságát.

Kalocsai Polgárőr Egyesület és II. Rákóczi Ferenc Polgárőr Egyesület

Céljuk a közbiztonságért, bűnmegelőzésért tenni akaró helyi polgárok összefogása. Tagjai tevékenységüket önkéntesen látják el, igyekeznek a lakosság és a bűnüldöző hatóság közötti kapcsolat mélyítésére, összehangolására.

Magyar Vöröskereszt Kalocsai Szervezete

A helyi Vöröskereszt tevékenységének két fő ága alakult ki: a véradások szervezése és az elsősegélynyújtó alapvető ismeretek terjesztése. Utóbbi körben a szervezet gyakran tart előadást a lakosság számára, amelyek hangvételét és módszereit igyekeznek az egyes közösségek, vagy korosztályok sajátosságaihoz igazítani. A szervezet tagjai különösen büszkék arra, hogy települési szinten el tudták fogadtatni az egészségügyi alapismeretek

II. kép: A Vöröskereszt előadása egy helyi óvodában
(Forrás: <http://voroskereszt-bacsiskun.hu/node/98>)

megszerzésének fontosságát, valódi közösségformáló erővé nőve ki magukat. Programjaik során gyakran dolgoznak a köz- és egészségbiztonságért felelős egyéb szervekkel: a rendőrséggel, katasztrófavédelemmel és a mentőszolgálattal is. A Vöröskereszt emellett a város és vonzáskörzete valamennyi nagyobb rendezvényén részt vesz, ahol gyakorlatorientált előadásokat tartanak. Aktivitásuk helyi szinten kiemelkedőnek számít.

24. Harckocsiezred Baráti Kör Egyesület

Az egyesület célja megőrizni és ápolni a harckocsizó szellemet, hagyományokat. A városban nagy múltja van a honvédelemnek: sok tiszt, tiszthelyettes, közalkalmazott teljesített itt szolgálatot. A szervezet foglalkozik az alakulat történetével, arról könyv megjelentetését is tervezi, továbbá gyűjti az alakulattal összefüggő régi ereklyéket, fényképeket, kiadványokat. Évente bajtársi találkozók kerülnek megszervezésre, de nem maradhatnak el a Honvédség Napjára kitűzött megemlékezések sem.

A helyi szinten biztosított humán közszolgáltatások megítélése

A helyi szinten biztosított humán közszolgáltatások hatékonyságának és fejlesztési területeinek vizsgálatakor, elsősorban a létező szolgáltatások – legyen az állami/önkormányzati, vagy kisközösségi szervezésű – értékelése adhat alapot a lehetőségek, illetve az igények feltérképezésére. A szükséges értékelés két irányból is érkezhetsz: fontos a humánszolgáltatási területen dolgozó szakemberek álláspontja a helyi szükségletekről, ugyanakkor nagy hangsúlyt kell, hogy kapjon a szolgáltatást igénybevevők véleményének, hozzáállásának mérése is.

A szakemberek szemszögéből nézve

Rumi László Kalocsa Város Önkormányzata Szociális Központjának vezetőjeként tevékenykedik. Véleménye szerint a városban létező oktatási és egészségügyi intézmények, illetve a kulturális és szociális ellátórendszer megfelelően működik. Álláspontja szerint a kalocsai humánszolgáltatások kielégítőek a város szükségleteihez mérten, probléma, hiányosság nem a lehetőségekben, vagy ezek színvonalában mutatkozik, hanem a szolgáltatások igénybevételeiben, hiszen az illetékesek legnagyobb igyekezte ellenére sokan nem tudnak a városban elérhető számos szolgáltatásról. Véleménye szerint a legnehezebb feladat a humánerőforrás mozgósítása, mely tekintetben legfeljebb a közvetlen anyagi juttatások hatékonyak, azonban e vonatkozásban a szolgáltatás területén dolgozók tehetetlenek. Meglátása alapján a vidék megtartó képességet nem a humán közszolgáltatások színvonala, hanem a helyi munkalehetőségek határozzák meg, ezen probléma megoldása viszont az önkormányzat vezetésének kompetenciájába tartozik. Így vélekedik a fiatalok megtartásáról is: a nagyvárosok csábítását magas végzettséget igénylő, és egyúttal versenyképes jövedelmet ígérő munkalehetőséggel lehetne megtörni.

Illésné Koszta Krisztina, aki a Kalocsai Liszt Ferenc Művészeti Iskola igazgató helyettese, valamint a Kalocsai Bokréta Népművészeti Egyesület elnöke az oktatáson belüli problémák elsődleges forrását a pedagógusok alulfizettségében látja, sőt, véleménye szerint a helyi egészségügyben is súlyos gondot okoz a dolgozók bérfeszültsége. Ez utóbbi esetben ez a humánszolgáltatás színvonalának romlásához is vezethet, hiszen nem lesz elegendő orvos, vagy ápoló a kórházban.

Más a helyzet a kultúra tekintetében: úgy látja, hogy színes és színvonalas lehetőségek adódnak Kalocsán, jól végzi a dolgát az önkormányzat kompetens szerve. Álláspontja szerint a humán közszolgáltatások az elérhetőségükhöz szükséges nyilvánosságot is megkapják, aki akar, az tud segítséget szerezni, legyen szó bármilyen szolgáltatási területről. Kalocsa vonzerejét a fiatalok körében véleménye szerint a helyi lehetőségekről való tájékoztatás jelentheti, azaz nem csak elérhetőnek kell lennie egy szolgáltatásnak, hanem meg is kell találnia a célközönségét.

A kisközösségek pozitív hatását a saját maga által elnökölt néptáncos egyesületen keresztül tudja szemléltetni: a rengeteg szervezett program mind az egyesületben táncoló fiatalok között, mind azok családi környezetében kifejtették közösségépítő hatásaikat. Ez jellemző egész Kalocsára is: a sok kisebb szervezet létezésének hála, a város egésze egy összetartó közösséget formál.

Szörényi Tamás a kalocsai önkormányzat családsegítője. Az oktatási humánszolgáltatók, oktatási intézmények száma véleménye szerint megfelelő. Problémát jelent a gyermekek számának csökkenése. Hiányolja a hagyományos szakiskolákat, pedig álláspontja szerint nagy igény mutatkozik a térségben a szakmát tanult munkaerőre. Célszerűnek találja egy teljesítmény alapú ösztöndíj bevezetését, amely jobb tanulmányi eredményre sarkallhatná a diákokat, amellet, hogy személyes fejlődésükhöz is vezet.

Nem tartja válságosnak a közegészségügy helyi helyzetét, azonban vannak olyan egészségügyi szolgáltatások, amelyek elérése nehézséget okoz a kapacitáshiány okán. Probléma a helyi orvosok átlagéletkora: az idős egészségügyi dolgozók már nem tudnak akkora terhelést, illetve szakmai nívót vállalni.

Ismereti alapján a helyi kulturális humánszolgáltatások sokrétűek, emellett nagy kihasználtságnak is örvendenek. Számos lehetőség van művelődni: irodalmi estek, humorestek, művészeti klub, képzőművészeti programok, zenei estek.

A humánszolgáltatók igyekeznek arra ösztökélni a hátrányos helyzetű személyeket, hogy fejlesszék magukat, elsősorban tanulmányi szinten. Folyamatban van egy helyi program, amely az elmaradott személyek tanulmányi fejlődését kíséri figyelemmel, valamint támogatja azt általános iskolától kezdődően. Az említett modell egyelőre nem indult el, nagyban függ létezése a jelentkezők számától.

A vidék megtartó képessége kapcsán kétségei mutatkoznak. A felsőoktatási intézményt végzett fiatalok számára sem munkalehetőség, sem fizetés szempontjából nem vonzó a város. Problémát jelent e tekintetben a fiataloknak szóló szabadidős, valamint szórakozási lehetőségek hiánya is: a legjobb példa erre, hogy a város nem rendelkezik állandó mozival.

A helyi kisközösségek közösségformáló szerepét tekintve véleménye szerint vannak hasznos, közösséget összekovácsoló szervezetek, programok, fesztiválok, azonban nem tartja Kalocsát más hasonló településeknél összetartóbb városnak.

Szeitzné Nyíró Csilla a Magyar Vöröskereszt Kalocsai Szervezetének területi vezetője. Jó tapasztalatai vannak a kalocsai városvezetéssel, elmondása szerint az önkormányzat – lehetőségeihez mérten- mindenben támogatja a humán közszolgáltatókat. A város megtartó erejét tekintve a munkahelyteremtést, a fiataloknak szóló szabadidős, sport és szórakozási lehetőségek létrehozását tartja szükségesnek. Úgy látja, hogy a kisközösségek képezik a helyi fejlődés húzóerejét, mindenki tartozik valahova. Akinek segítségre van szüksége, az biztosan talál a városban.

Sánta Csilla a Magyar Pünkösdi Szeretetszolgálat helyi vezetője. Több humán közszolgáltatást nyújtó helyi szervezetet ki tud emelni, ilyen a Máltai Szeretetszolgálat, a Roma Nemzetiségi Önkormányzat, a Siketek és Nagyot Hallók Szövetsége, Látássérültek Szövetsége, honvédelmi szervezetek és nyugdíjas szervezetek. Úgy látja, hogy a civil csoportosulások feladata nem a munkahelyteremtés, sokkal inkább a komplex közösségépítés, amely persze foglalkozik a hátránykompenzációval, valamint a szociális ellátásokkal is.

A szocializálódás során véleménye szerint már a gyermekkori nevelésnek is nagy jelentősége van, nem beszélve az oktatásról, amelynek hatásai a munkavállalási potenciálra is kivetülnek. Ebben a tekintetben nagy szerepet tulajdonít a civil szervezetek valamennyi generációt érintő tevékenységének.

Álláspontja szerint a kulturális típusú humán közszolgáltatások minősége, elérhetősége kiváló Kalocsán. A szegregált roma közösség részvételi hajlandósága azonban ezeken a kulturális programokon csekély, ők azokat a rendezvényeket részesítik előnyben, amelyek kifejezetten nekik szólnak: ezt javarészt a helyi roma önkormányzat

tudja biztosítani számukra. Értéknek tartja a helyi kórház sokoldalúságát, hiszen az egészségügyi intézmény létezése sok nehézségtől kíméli meg a helyieket. Az oktatási rendszer nagy problémaként értékeli a pedagógusok túlterheltségét, akik így nem tudnak foglalkozni az oktatásból kieső, hátrányos helyzetű fiatalokkal, habár ez nem is rajtuk, hanem az oktatási rendszeren múlik.

Véleménye szerint a helyi szociális ellátórendszer sokrétű, minden igényt kielégít, azonban –hasonlóan az oktatáshoz- túlterhelt. A kisközösségek össztársadalmi jelentőségét nem látja, azok a maguk célcsoportjában működnek jól, viszont ritka az olyan kezdeményezés, amely társadalmi csoportokra, vagy korosztályokra tekintet nélkül megmozgatja a helyieket.

Petróczi Dániel a Kalocsai Úszó és Vízilabda Egyesület úszóedzője és úszásoktatója. Úgy látja a kalocsai sportélet elégedettségre ad okot: labdarúgás, kézilabda és úszás területén is számos lehetőség között válogathatnak a fiatalok. Az oktatási típusú humán közszolgáltatások tekintetében megfelelőnek érzi a város környezetében működő oktatási intézményeket. Megfigyelhető, hogy a szomszédos települések iskoláiból egyre több gyermeket hoznak szülei kalocsai intézménybe, ennek viszont nem minőségi okai vannak, hanem a szülők munkavállalási lehetőségei irányítják a folyamatot. Kalocsa álláspontja szerint folyamatosan fejlődik, annak ellenére, hogy vannak elégedetlen hangok. Számos új tervet jelentett be a városvezetés, amelyek a szabadidős, közösségi terek számát növelhetik (pl.: családbarát strand).

Összegzés

Látható tehát, hogy a megkérdezett szakemberek többsége a helyi humán közszolgáltatások minőségét megfelelőnek találja, különösen igaz ez sportolási, illetve kulturális lehetőségekre. Az uralkodó vélemény szerint ezek a szervezetek megkapják az elérésükhöz szükséges nyilvánosságot is, azok bárki számára elérhetők, köszönhetően a szolgáltatók ez irányú törekvéseinek. A véleményt formálók többsége e vonatkozásban sokkal inkább a célközönség részvételi hajlandóságát vonja kétségbe, viszont összességében nem látják súlyosnak a helyiek szolgáltatás-igénybevételi hajlandóságát.

Többen problémás területnek ítélték meg az oktatást, valamint az egészségügyet is. Ezeken a területeken sem a humán közszolgáltatás minősége okoz gondot, hanem egyfelől a szakemberek anyagi megbecsültségének hiánya, másfelől pedig az elavult

szolgáltatási rendszerek. A nehézséget okozó kérdések megoldása azonban aligha oldható meg helyi szinten, ahhoz országos változás, beruházás szükséges.

A szakemberek álláspontja csaknem egyöntetű volt abban, hogy a helyi kisközösségek társadalmi összetartó szerepe magas, mely jelentőségük elsősorban humánszolgáltató tevékenységükkel hozható összefüggésbe. Nem jelentenek átfogó, közvetlen megoldást ugyanakkor a helyi szociális problémákra, mint például a fiatalok elvándorlása, vagy a magas munkanélküliségi arány, viszont a hosszú idő alatt, generációkat átfogó kisközösségi tevékenység preventív hatást fejthet ki e tekintetben.

A célcsoportok visszajelzései

A helyi humán közszolgáltatások értékelésének elengedhetetlen eszköze tehát az, hogy a szolgáltatások címzettjeinek tapasztalatait is számba vegyük. Mint a fentiekben kifejtésre került, a humánszolgáltatási területen dolgozó szakemberek pontos észrevételeket tudtak tenni az egyes szervezetek, szolgáltatási területek működését illetően. A helyi lakosság általános tapasztalatainak felmérése tekintetében értelemszerűen nem lehet ennyire egzakt módszert alkalmazni, így elsősorban a vizsgált szervezeti struktúra értékelése, illetve elérhetősége kapcsán csoportosíthatók a vélemények.

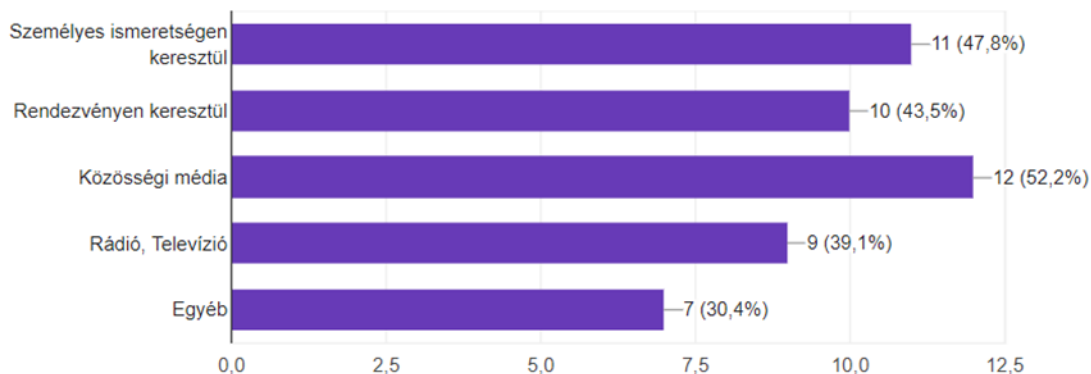

III. kép: a nonprofit szervezetek tevékenységének értékelése

A tanulmányban szereplő III. kép a nonprofit szervezetek helyi megítélését vizsgáló kutatás eredményét tükrözi. A megkérdezett 27 személyből 14 válaszadó tartja fontosnak, vagy nagyon fontosnak a nonprofit szervek jelenlétét és tevékenységeit, amely a véleményt formálók több mint felét jelenti. Ezzel szemben a válaszolók valamivel több, mint 11%-a tartja elhanyagolhatónak az általuk elvégzett munkát, törekvéseiket. Mint a tanulmányban korábban már megfogalmaztuk, a humán közszolgáltatások ellátása elsődlegesen állami és önkormányzati feladat. Egy működőképes állami közszolgáltatási rendszerben nem nélkülözhetetlen – és nem is kell annak lennie – a civil kezdeményezések működése. Természetesen szerepük és érdemeik elvitathatatlanok: egyes kérdések specializált, alulról szerveződő megválaszolása jobb megoldást kínálhat, mint az egységes állami modell. Ezt tükrözi a lakosság véleménye is: nem érzik magukat függő helyzetben a nonprofit szervezetek tevékenysége kapcsán, azonban érzékelik a működésük által elért innovációt, a lehetőségeik körének bővülését.

Milyen fórumokon hallott a nonprofit szervezetek tevékenységéről (akár többet is bejelölhet)?

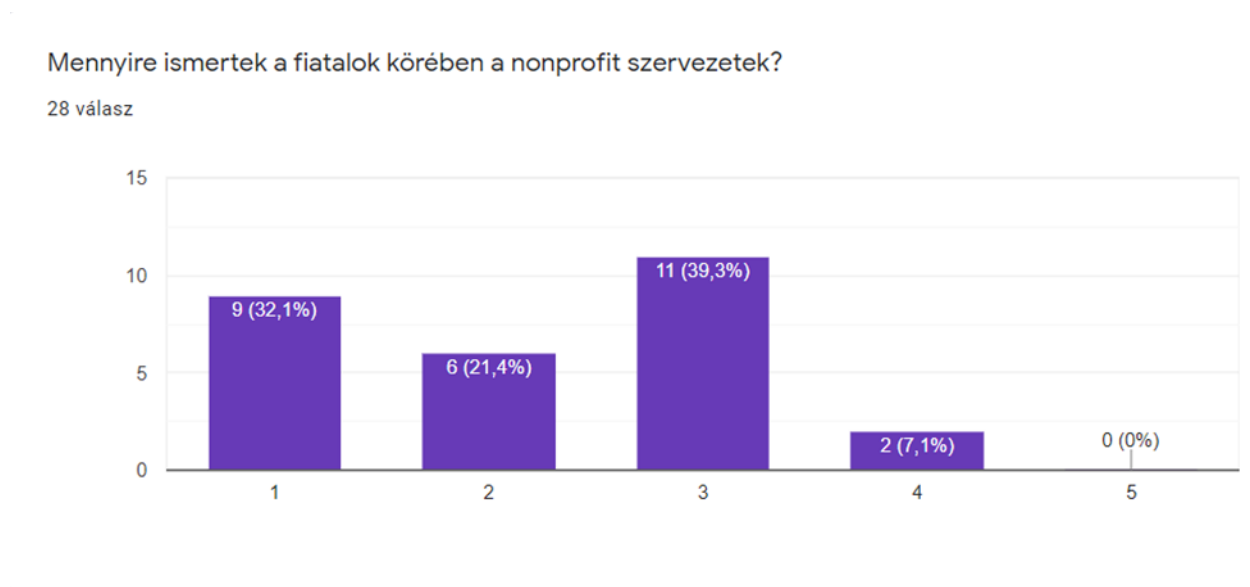
23 válasz

IV. kép: a nonprofit szervezetek elérési formái

A nonprofit szervezetek elérhetőségét, valamint az általuk nyújtott humánszolgáltatások „propagálását” támasztja alá a tanulmány által felhasznált IV. kép. A megkérdezett szakemberek kifejtették: minden létező eszközt megragadnak annak érdekében, hogy a helyi szervezetek, kisközösségek által kínált szolgáltatások, programok és rendezvények a lehető legtöbb emberhez eljussanak. Ezt mutatja a fenti diagram is: a civil szervezeteken át elérhető lehetőségek ismertetésére a hagyományos módszereken

felül (személyes ismertségen keresztül vagy a rendezvényeken) a modern világ eszközeit is igénybe veszik a szolgáltatók. Így jelennek meg az egyes nonprofit szervezetek a helyi televízióban, vagy rádióban, de a közösségi média aktív használata, továbbá saját internetes honlap üzemeltetése terén is tartják a lépést a szolgáltatók az új idők kihívásaival.

V. kép: a fiatalok megszólításának adatai

Az V. kép által szemléltetett problémára már a tanulmányban megszólaltatott helyi szereplők is, mint nehézségre hivatkoztak. A humán közszolgáltatások jelentős részének célcsoportja a fiatal generáció, ennek tudatában fejtik ki az érintett szervezetek ismertetési tevékenységüket. Sajnálatos módon az erőfeszítéseket (lásd. IV. kép) mégsem tükrözik a felmérés adatai: a megkérdezettek szerint a fiatalok több mint fele nem, vagy egyáltalán nem tájékozott a nonprofit szervezeteket illetően. Összegezve a megszólaltatott szakemberek által elmondottakat, illetve a felmérések adatait, meg kell állapítanunk, hogy ez nem a civil szervezetek hibájából ered: a fiatalok körében a témát érintően érdektelenség uralkodik, nem nyitottak az őket célzó információk felé, így ennek következtében vonatkozásukban a nonprofit humán közszolgáltatások érvényesülése is alacsonyabb hatékonysággal működik.

VI. Humán szolgáltatások fejlesztése a Kalocsai Járásban

A humán közszolgáltatások fejlesztése mindig időszerű és aktuális feladat. Ahogy az ország legtöbb járásában, úgy Kalocsán is különböző programok, tervek, pályázatok és kezdeményezések szolgálják a közszolgáltatások színvonalának fejlesztését. Ilyen volt a Humán Emberi Erőforrás Fejlesztési Terv (HEEFT), mely egészségügyi, társadalmi, kulturális és munkaerőpiaci szempontokat egyaránt figyelembe véve, célzott fejlesztési irányokat jelölt ki.

A HEEFT azonban csak egyike azon intézkedéseknek, melyek célja a humán közszolgáltatások minőségének fejlesztése nem csak Kalocsán, hanem az egész régióban.

A Haynald Városfejlesztési Terv³³

A Haynald Városfejlesztési Terv alapvető célja volt, hogy Kalocsa a lakóinak otthont és megélhetést biztosító, vendégeinek maradandó élményt nyújtó, a változó környezethez sikeresen alkalmazkodó, erőforrásaival felelősen és fenntarthatóan gazdálkodó, 1000 éves múltjához méltóan sikeres várossá váljon. Cél ezáltal Kalocsa gazdaságának fellendítése, munkahelymegtartó erejének növelése, új munkahelyek teremtése volt. Fontosnak tartották továbbá a települési infrastruktúra, az intézményrendszer és a humán erőforrás folyamatos fejlesztését is. A Haynald Városfejlesztési Terv keretében számos, a humán közszolgáltatások rendszerét is érintő, színvonalát növelő intézkedést helyeztek kilátásba.

Gazdaságfejlesztés és innováció

Minden települési önkormányzat egyik legfontosabb feladata a munkahelyteremtés. Egy sikeres és modern város nem csak a térségének közigazgatási és kulturális központja, hanem egyben gazdasági központja is kell, hogy legyen, ehhez pedig elengedhetetlen feltétel a helyi önkormányzat aktív szerepvállalása a gazdasági élet fellendítésében. Az infrastrukturális feltételek megteremtésén túl a mindenkorin önkormányzatnak a külföldi befektetőkkel való tárgyalásoktól az adópolitikáig, a

³³ http://www.kalocsa.hu/wp-content/uploads/2014/12/haynald_terv_komplett.pdf

fejlesztési területek kialakításától az engedélyezési eljárások egyszerűsítéséig, a helyi gazdasági szereplők érdekképviselésétől a vállalkozói szféra összefogásának megteremtéséig számtalan eszköz áll rendelkezésére munkahely-teremtési céljainak megvalósításában. A stratégia célja volt ezen eszközök tudatos, összehangolt alkalmazása a kalocsai lakosság hosszú távú megélhetésének, és ezáltal a város népességmegtartó erejének növelése érdekében.

Iparfejlesztés

Kalocsa a tervezéskor is számos ipari vállalkozásnak adott otthont, amelyek jellemzően a feldolgozóiparban, építőiparban, gépgyártásban, és vegyiparban tevékenykedtek. Kedvező fekvésének, kiváló közlekedési kapcsolatainak, valamint a közszolgáltatások (oktatás, egészségügy, közigazgatás) magas színvonalának köszönhetően a város vonzó célpontot jelent a betelepülő ipari vállalkozások számára, amely feltételeket azonban folyamatosan fejleszteni kell a települések között a munkahelyteremtő befektetésekért folytatott, fokozódó versenyben való minél jobb pozíció elérése érdekében.

A térség iparfejlesztésének, és ezen belül különösen a közlekedési kapcsolatok fejlesztésének is hatalmas lendületet adhat a Paksi Atomerőmű tervezett bővítése. A nemzetközi tapasztalatok megmutatják, hogy egy ilyen volumenű bővítés a maga 1000 milliárd forintos nagyságrendű beruházási értékével önmagában is hatalmas lehetőséget jelent az egész ország, de különösen az érintett térség gazdaságának, és akkor még nem számoltunk az általa generált addicionális fejlesztésekről. Kalocsának nyilvánvaló érdeke, hogy ezekből a beruházásokból minél több olyan elem valósuljon meg, ami a térség hosszú távú versenyképességét szolgálja. Az egyik legfontosabb ilyen elem a Paksot Kalocsával összekötő Duna-híd lehet, amelynek megvalósulásáért a mindenkori önkormányzatnak mindent meg kell tennie. Gazdaságfejlesztési szempontból ez a híd közvetlen autópálya kapcsolatot jelentene a kalocsai ipari területek számára, ami tovább javítaná a város befektetővonzó képességét. Az erőmű bővítés megvalósulása esetén fontos cél továbbá, hogy minél több helyi vállalkozó vehessen részt a beruházás megvalósításában.

Közszolgáltatásokat közvetlenül befolyásoló piaci és infrastrukturális tényezők

A piaci társadalmak legfontosabb ismérve, hogy bármennyire és érzékeny szociálisan az államszervezet, alapvetően a piac termelékenységse ad hozzá a gazdasági fejlődéséhez. Kalocsa patinás, komoly hagyományokkal rendelkező, összesen 21 települést magába foglaló több, mint 51 ezer lakost számláló járás. Ez a szám ugyan nem elegendő ahhoz, hogy a város gazdaságilag meghatározó tényező legyen, de ahhoz már túl nagy, hogy önmagában központi intézkedésekkel a fejlődésnek irányt lehessen szabni. Ebből következik, hogy vizsgálni szükséges a piac felépítését, annak aspektusait, fejlődésének lehetőségeit és minél inkább „alulról szerveződő” módon, a helyi piac működésére reagálva, azt serkentve, annak szükségleteit kiszolgálva felépíteni a humán közszolgáltatások rendszerét.

Első lépésként általában a piaci folyamatokat közvetlenül befolyásoló infrastruktúra kiépítése a legfontosabb feladat. Minőségi közutak, a személy- és áruszállítást segítő vasúti hálózat, logisztikai központok, ipari parkok közvetlen pozitív befolyásoló tényezői a gazdaság működésének.

Kalocsa Duna-híd látványterve³⁴

³⁴ <https://magyarepitok.hu/utepites>

A helyi piac meghatározó tényezőiként az alábbi területek emelhetők ki:

1. Helyi vállalkozások
2. Mezőgazdaság
3. Infrastruktúra

1. Helyi vállalkozások

Az új befektetések elnyerése mellett természetesen legalább ugyanilyen fontos, hogy a városban nagy múltra visszatekintő, régóta sikeresen működő, és rengeteg kalocsai embernek megélhetést biztosító vállalkozásokkal foglalkozzanak. A vállalkozóbarát önkormányzati környezet természetesen az ő számukra is legalább ugyanolyan előnyökkel kell, hogy járjon, mint az újonnan betelepülő cégek számára, ez nem lehet kérdés tárgya. Az önkormányzat feladatának tekintette a helyi gazdasági szereplőkkel való rendszeres párbeszédet, igényeik folyamatos figyelemmel kísérését, és lehetőségeihez mérten azok beépítését fejlesztési tervébe, rendeletalkotási folyamatába. Ezen párbeszéd intézményesítése céljából az önkormányzat ösztönözni kívánt minden olyan kezdeményezést, amely a helyi vállalkozások összefogásával valósul meg, legyen az vállalkozói klub, helyi termékek védelmére létrehozandó védjegy, kedvezménykártya, vagy bármilyen olyan kezdeményezés, melynek célja a helyi gazdaság fejlesztése, az abból élők jövedelmének növelése, új munkahelyek létrehozása.

2. Mezőgazdaság

Kalocsa, mint alföldi mezőváros mindig is híres volt a térségéből származó olyan minőségi mezőgazdasági termékekről, mint a világhírű kalocsai paprika. A mezőgazdaság napjainkban a válság és megújulás időszakát éli világszerte, amely lehetőséget teremt hagyományosan híres helyi mezőgazdaság megújítására. A nemzetközi tendenciákból és a magyar szakpolitikai célkitűzésekből is egyértelműen látszott, hogy a gépesített nagyüzemi szántóföldi növénytermesztés helyett egyre inkább a nagyobb élőmunka igényű állattenyésztési és kertészeti ágazatok kapnak hangsúlyt, és a mennyiség helyett a minőség kerül előtérbe. A legsikeresebb gazdaságok egyre kisebb átlag birtoknagyság mellett intenzív kultúrákkal, alacsony termésátlagokkal, de biológiailag ellenőrzött, géntechnikától mentes, minőségi élelmiszert állítanak elő, helyi munkaerő

alkalmazásával. Kalocsa környékén ennek a fajta gazdálkodásnak régi hagyományai vannak, így versenyelőnyt érhetnek el, ha időben megkezdik ezen ágazatok fejlesztését.

3. Infrastruktúra

Az infrastruktúra kiépítettsége és minősége meghatározó jelentőségű tényező minden település életében, annak fejlettsége vagy fejletlensége a lakosság közérzetétől kezdve a gazdaság fejlődési lehetőségéig rengeteg fontos önkormányzati célt befolyásol, ezért Kalocsa Város Önkormányzata kiemelten fontos feladatának tekintette a települési infrastruktúra folyamatos karbantartását, fejlesztését. A közműhálózatok szinte teljesen kiépültek, az úthálózat állapota a város egészét tekintve megfelelő. A legfőbb cél ezen a téren az adottságnak a minél jobb kihasználása volt, a város a legfőbb európai közlekedési folyosók találkozásában fekszik, és közúti, vasúti, vízi, valamint légi közlekedésre egyaránt alkalmas adottságokkal rendelkezik. Sajnos azonban az autópálya és gyorsforgalmi utak fejlesztése az utóbbi időben Kalocsát elkerülte, vagy még nem érte el.

A fejlesztési irányok prioritásai az alábbiakban foglalhatók össze.

a) Közúti közlekedés

Kalocsa közúti megközelíthetősége az országos úthálózat fejlesztéseivel párhuzamosan folyamatosan változott az elmúlt években, északi (Budapest) és keleti (Kiskőrös, Hajós) irányban kiváló. Komoly problémát jelentett viszont a városon áthaladó 51-es főút tranzitforgalma, amelynek környezeti és zajterhelése igen jelentős. Ezért a legfontosabb prioritás a várost elkerülő út dél-nyugati szakaszának megépítése, és a tranzitforgalom átterelése a városon kívülre. Fontos cél volt továbbá a Kalocsát Pakssal összekötő Duna-híd megépítése, amely közvetlen autópálya kapcsolatot biztosítana a város számára. Erre a Paksi Atomerőmű tervezett bővítése nyújthat majd reális lehetőséget. Kalocsa járási központtá válásával a kistérségi úthálózat további fejlesztése is fontos, különösen a Kalocsa-Szakmár-Dunapataj, és a Kalocsa-USzód-Dunapataj összekötő utak szorulnak mielőbbi felújításra. A városon belüli közlekedés legnagyobb problémájának a Belváros közlekedési helyzetét tartották. Ezért célul tűzték ki a teljes belvárosi közlekedés újragondolását, és egységes koncepció kidolgozását, amely kiemelten kezeli a Szentháromság teret és környékét. A koncepció másik prioritása a belvárosi parkolási problémák megoldása volt, ugyanis az utóbbi évtizedekben a

gépjárművek számának növekedésével együtt nem tudott növekedni a belvárosi parkolóhelyek száma, így folyamatos parkolóhely hiány mutatkozott. A Zöld Kapu programmal összhangban meg kellett vizsgálni a környezetbarát tömegközlekedés megteremtésének lehetőségét is. A város úthálózatának folyamatos karbantartása és fejlesztése a viszonylagos jó állapot megőrzése és javítása érdekében elengedhetetlen volt. A gyűjtőút-hálózat fejlesztése uniós pályázatokból szinte teljesen megvalósult, ennek a programnak a folytatása továbbra is fontos maradt. Az 51-es főút belterületi szakaszának felújítását az önkormányzatnak szem előtt kellett tartania az elkerülő út megvalósulása esetén is. A lakóutcák állapota vegyes, viszont állami támogatás hiányában meg kellett vizsgálni azok felújításának más módon történő finanszírozási lehetőségeit (pl. közmunkaprogramok, lakossági összefogás stb.).

b) Kerékpáros közlekedés

A kerékpározás, mint környezetbarát közlekedési mód fejlesztése zöldgazdaság-fejlesztési programmal is összhangban volt, ugyanakkor az Európa szerte fellendülőben lévő kerékpáros turizmus miatt a stratégia turisztikai prioritásának is része volt. Kalocsán a belterületi kerékpárforgalmi úthálózat jól kiépült, a legfontosabb feladat a még hiányzó fontos összeköttetések megépítése volt, különösen a belvárosban, a Szent István király út mentén. A kerékpárutak építését a környező települések között kell folytatni, amelyek turisztikai és munkába járási célokat is szolgálnának. Az egész kistérség életében fontos az Eurovelo térségi szakaszának kiépítése, valamint az 51-es főút rekonstrukciójához kapcsolódva a kerékpárosok biztonságos közlekedésének elősegítése érdekében a főút mentén kerékpárút építése. Cél volt továbbá a kerékpártárolók számának növelése, valamint a város legfrekvenciáltabb pontjain kerékpár kölcsönzési lehetőség megteremtése.

c) Vasúti közlekedés

Az üzemanyagárak folyamatos emelkedésének hatására a vasúti közlekedés egyre inkább előtérbe fog kerülni, ezért fejlesztési stratégiánkban is kiemelt helyet kell kapnia ennek a környezetbarát közlekedési ágazatnak. Kalocsát a Kiskőrös-Kalocsa B.2 kategóriájú mellékvonal kapcsolja a Budapest–Kelebia fővonalhoz. A kalocsai mellékvonalon a személyszállítás 2007 márciusától megszűnt, teherforgalom céljára a pálya felújítása egy magáncég beruházásának keretében folyamatban van. A jelenleg is zajló, az ipari

területekről történő vasúti teherszállítás mellett középtávon akár a személyszállítás újraindításának is lehet létjogosultsága kedvező körülmények esetén. A Barákánál tervezett vasúti híd, valamint a Budapest-Belgrád közötti fővonal korszerűsítése EU forrásból várható.

d) Közmű infrastruktúra

Kalocsa közműhálózata jól kiépült, viszont a közművezetékek állapota leromlott, korszerűsítést igényel. Erre az önkormányzatnak egy komplex tervet kellett készítenie, hogy a következő években a víz, szennyvíz, gáz, és elektromos hálózatok korszerűsítése ütemezetten, a problémásabb szakaszokat prioritizálva megtörténhessen. A meglévő hálózat fejlesztése a csapadékvíz elvezetés terén volt szükséges. Az újonnan beépítésre szánt területeken természetesen teljes körű elő-közművesítés javasolt (iparterületek). A villamos energia ellátás terén általános cél a légkábeles vonalak kiváltása, és földkábelben történő vezetése, a trafó állomások korszerűsítése (esztétikai és városképi szempontokat is figyelembe véve), valamint a közvilágítás korszerűsítése (LED technológia). Az önkormányzati tulajdonú telekommunikációs infrastruktúra fejlesztésénél legfontosabb szempont a sáv szélesség növelése volt a piaci igényeknek megfelelően. A vonalas közműveknél meg kell még említenünk a zöld távhő rendszer kiépítését is, amelyről részletesen a Zöldgazdaság-fejlesztés fejezetben szoltunk.

e) Óvodák és bölcsődék

Az óvodai nevelés biztosítása a helyi önkormányzat kötelező feladata. A környező községekben bekövetkezett jelentős gyermekszám csökkenés miatt 2004. év óta folyamatosan kényszerülnek arra a községi önkormányzatok, hogy társulási formában tegyenek eleget feladat-ellátási kötelezettségüknek. Ezért hozták létre a Kalocsa-Dunaszentbenedek-Homokmégy Öregcsertő-Szakmár-Újtelek-Uszód Óvodája és Bölcsődéje (Kalocsa és Környéke Társult Óvodája és Bölcsődéje) intézményeit, amelyből 6 tagóvoda van a városban. Az óvodák száma 2001 óta változatlanul 7 db, mivel a Nagyasszonyunk Katolikus Intézmény is rendelkezik 1 óvodával. Kalocsán egyetlen bölcsőde működik, ami a Kalocsa és Környéke Társult Óvodája és Bölcsődéje nevelési intézmény része. A bölcsőde felújítása 2011-re uniós pályázat keretében megvalósult. Az óvodák állapota sajnos nem ilyen kedvező, ezért az önkormányzat célja az óvodák fejlesztése, különös tekintettel a legnagyobb gyereklétszámot ellátó súlyponti óvodákra

(Csokonai utcai, Zöldfa utcai, Bem Apó utcai). Az épületállomány felmérését követően meg kellett vizsgálni a racionálisabb működtetés lehetőségét, amely során az arra alkalmas telephelyeken a férőhelyek bővítésével, a legrosszabb állapotban lévő, vagy stratégiailag rossz helyen lévő telephelyekről történő átcsoportosítással kevesebb, de korszerűbb tagóvodát eredményezhet. Az épületek felújítása során törekedni kellett az alacsonyabb működési költségeket eredményező épületenergetikai fejlesztések megvalósítására is.

f) Oktatási intézmények

Kalocsa, mint a kistérség oktatási központja, több oktatási intézményt is fenntart. Az általános iskolák működtetése a helyi önkormányzat alapfeladata. Kalocsán az általános iskolások száma 2001 vége óta folyamatosan csökken, ezért az átlaglétszámok tartása érdekében a fentebb említett társulás létrehozta a Kalocsa-Dunaszentbenedeki-Homokmégyi-Öregcsertői-Szakmári-Újteleki-Uszódi Általános Iskolát (Kalocsa és Térsége Általános Iskolája), amelynek 3 tagiskolája található a városban. Kalocsán ezen kívül önálló intézményként működik a Nebuló Speciális Általános Iskola, Szakiskola, és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, mely nevéből adódón enyhe és középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók oktatásával foglalkozik. Ezen kívül egyházi fenntartásban

működik még a Nagyasszonyunk Katolikus Iskola és Gimnázium. A gimnáziumi, a humán, kereskedelmi, gazdasági, műszaki szakközépiskolai képzés mellett további kb. 20-22 szakma szakiskolai oktatása folyik az Önkormányzat fenntartásában működő oktatási intézményekben, kb. 2300 diáklétszámmal. A középiskolákban és a gimnáziumban nemcsak a kistérség diákjai tanulnak, hanem egész Bács-Kiskun megye területéről, a dunántúli megyékből és Pest-megyéből is találhatunk tanulókat, így az összes oktatási szintet figyelembe véve, több mint 5.000 tanulói létszámot számlálnak a városi oktatási intézmények. Kalocsán egyetlen felsőoktatási intézmény, a Tomori Pál Főiskola működik, amelyet 2003. december 5-én akkreditáltak, 2004 júniusában ismerték el államilag és adták ki alapító okiratát. A főiskola fenntartója a KF-SZ Kalocsai Felsőoktatási és Szolgáltató Közhasznú Társaság. A főiskola elsősorban közgazdaságtani, külgazdasági és európai uniós ismeretek, valamint szabad bölcsészet tudományterületeken nyújt felsőfokú képzési lehetőséget. Az oktatási rendszer kidolgozás alatt álló reformja során az intézmények várhatóan állami fenntartásban fognak tovább működni, ezért az önkormányzat befolyása a fejlesztéseikre nyilvánvalóan csökkenni fog. A minőségi

oktatáshoz való hozzáférés viszont alapvető érdeke a városnak, ezért törekedni kell a leendő fenntartó állami szervekkel, a kormányhivatallal és a szaktárcával való jó kapcsolat fenntartására, és az önkormányzat érdekérvényesítő képességének maximalizálására. Lehetőség esetén pedig az önkormányzatnak vissza kell szereznie az intézmények fenntartói jogát. Ilyen keretek között a megvalósítandó célok az oktatási célra használt épületállomány kihasználtságának javítása, épületek állagmegóvása, energetikai korszerűsítése, a fejlesztendő épületek meghatározása, és funkcióbővítő fejlesztése, oktatás tárgyi feltételeinek javítása, informatikai fejlesztések végrehajtása. Az oktatási intézményeknél szót kell ejtenünk a közétkeztetés helyzetéről is. Az önkormányzat üzemeltetésében lévő 4 közétkeztetést szolgáló konyha állapota nem felel meg a modern kor követelményeinek, emiatt, és a párhuzamosságok és a rossz kapacitáskihasználtság miatt gazdaságosan nem üzemeltethetők. Ezért a konyhák működésének teljes körű átvilágítása után célunk a kapacitások jobb kihasználása, a legrosszabb állapotban lévő konyhák bezárása, és egy modern, jól felszerelt, gazdaságosan üzemeltethető központi konyha kialakítása, amely a minőségi közétkeztetés megteremtését szolgálja.

g) Közművelődési intézmények

Városi Közművelődési Intézmények a rendszerváltás óta a régió egyetlen közművelődési intézménye, amely városi programok szervezése mellett jelentős területi feladatot is ellát. Stratégiai szempontból legnagyobb jelentősége a kiemelt rendezvények szervezésének van, amelyek turisztikai programhoz kapcsolódva a jövőben még nagyobb jelentőséget kapnak majd. Cél a hagyományos rendezvények (Kék Madár Fesztivál, Dunamenti Folklórfesztivál, Paprika Fesztivál) színvonalának folyamatos javítása és időtartamának növelése, középtávon pedig országos szinten is kiemelkedő vonzerejű eseménnyé fejlesztése. Emellett a megvalósuló kulturális turisztikai fejlesztésekkel párhuzamosan új, színvonalas, és nagy látogatószámot vonzó rendezvények bevezetése és folyamatos fejlesztése szükséges. Kalocsa másik nagy művelődési intézménye a Tomori Pál Városi és Főiskolai Könyvtár, amely biztosítja Kalocsa város és vonzáskörzete közkönyvtári ellátását, valamint a Tomori Pál Főiskola oktatóinak és hallgatóinak szakkönyvtári ellátását. Éppen ezért fontos cél a könyvtár infrastruktúrájának, könyvállományának és szolgáltatásainak folyamatos fejlesztése, ezáltal a diákok és a lakosság kultúra iránti igényének jobb színvonalon történő kielégítése.

h) Szociális intézmények

Kalocsán több idősek otthona és szociális otthon működik. A város tulajdonában áll a Kalocsa Város Önkormányzat Egyesített Szociális Intézménye Idősek Otthona több helyen megosztva. Ezen kívül a katolikus egyház is tart fenn hasonló funkciójú intézményeket: Miasszonyukról Nevezett Iskolanővérek Társulata Idősek Otthona, Szent Kereszt Szociális Otthon; Kalocsa-Kecskemét Érseki Hatóság Papi Otthon, Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegyei Karitás. A városban az 1990-es évek óta 3 db önkormányzati kezelésében levő tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmény működik. Ezek az intézmények 2006 végén 181 férőhellyel rendelkeztek. Ezen intézményekre általánosan jellemző az épületek leromlott állaga, a túlzsúfoltság, és a jelentős várólisták. Ezért legfontosabb cél az épületek rekonstrukciója a szakmai és fenntarthatósági szempontok figyelembevételével, valamint a férőhelyek számának növelésével a várólisták csökkentése.

i) Szent Kereszt Kórház

Kalocsai egészségügy üdvöztető fejezete volt az Új Széchenyi Terv keretében megvalósult 1.1 milliárd forint értékű fejlesztés. A Kalocsai Szent Kereszt Kórház tekintetében természetesen folyamatosak a korszerűsítésre vonatkozó intézkedések, a 2015-ös Európai Unió forrásból megvalósított beruházás mindenképpen említésre méltó mérföldkőnek tekinthető.

Kalocsai Szent Kereszt Kórház látványterve közzétéve a <http://www.kalocsaineplap.hu> weboldalon 2015. május 25-én

Mintegy 73 ezer ember kórházi ellátását a közel 600 főt foglalkoztató Szent Kereszt Kórház (Kossuth L. u. 34-36.) látja el, amely a város legnagyobb intézménye. A kórházban járóbeteg-, aktív fekvőbeteg-, valamint krónikus és rehabilitációs fekvőbeteg-ellátás vehető igénybe (itt található a mentőszolgálat is). A kórház a városon kívül, a térség településeit is ellátja, ellátási kötelezettsége a következő szakterületekre terjed ki: belgyógyászat, sebészet, szülészeti-nőgyógyászat, csecsemő- és gyermekgyógyászat, neurológia, aneszteziológiai és intenzív betegellátás, pszichiátria, tüdőgyógyászat, krónikus ellátás, rehabilitáció. Várható volt, hogy az oktatási intézményekhez hasonlóan a kórház is állami fenntartásba kerül, ezért ugyanúgy fontos ezen a területen is az önkormányzat a kalocsai lakosságot érintő döntésekre való befolyásának megőrzése, és lehetőség esetén a fenntartói jog megtartása, vagy visszaszerzése. A legfontosabb cél, hogy az átalakulóban lévő országos egészségügyi rendszerben Kalocsán továbbra is megmaradjon az aktív kórházi ellátás, sőt, annak színvonala tovább javuljon. A célok között szerepel a gyermekosztály újraindítása, a traumatológiai ellátás beindítása, valamint a rehabilitációs szolgáltatások fejlesztése. Emellett további cél a leromlott állagú

épületek teljes körű rekonstrukciója, különös tekintettel a fenntartható üzemeltetést biztosító korszerű épületenergetikai feltételek megteremtésére.

j) Sportlétesítmények

Kalocsa városa intenzív sportélettel büszkélkedhet. Különösen népszerű a labdarúgás, a karate, illetve a vízi sportok közül az úszás és az evezés. Emellett sokan foglalkoznak lövészettel, lovassporttal, motoros-, sárkány-, vitorlázórepüléssel, ejtőernyőzéssel, birkózással, súlyemeléssel, kézilabdával, kosárlabdával, röplabdával. Az önkormányzat kötelező feladata a helyi sporttevékenység támogatása, sportlétesítmények fenntartása, működtetése, közoktatási intézményekben szervezett formában való testedzéshez, sporttevékenységekhez szükséges feltételek biztosítása. Ezért a célok között szerepelt a Városi Sportcsarnok és a Városi Sporttelep teljes körű rekonstrukciója, új, nagy befogadóképességű többfunkciós csarnok építése, és az iskolai sportlétesítmények fejlesztése. A Kalocsai Gyógyfürdő és Uszoda, mint elsősorban sport, másrészt egészségügy és rekreációs célokat szolgáló létesítmény különösen fontos helyet foglal el a stratégiában. Fejlesztése során rövidtávú cél a gazdaságos működést lehetővé tevő energetikai fejlesztések végrehajtása, középtávon pedig úszó- és vízilabdaversenyek megrendezésére is alkalmas kültéri sportmedencével, valamint élménymedencékkel történő bővítése.

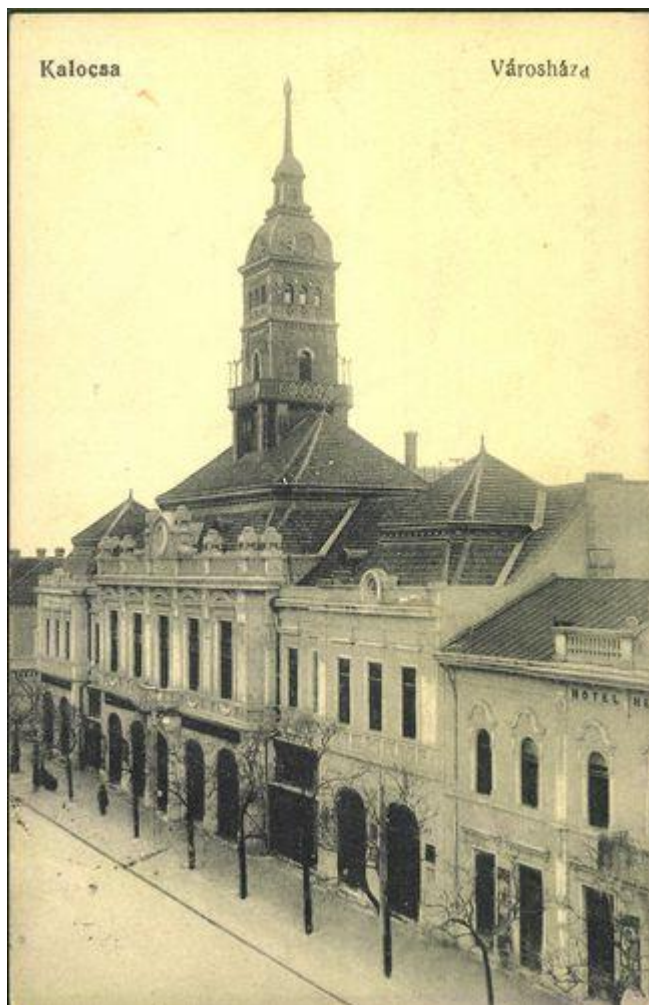
k) Kommunális Intézmény

Kalocsa Város Önkormányzata 1991-ben intézményt alapított a jogszabályokban meghatározott városüzemeltetési feladatellátásokra a társadalmi szükségletek kielégítése céljából. Az intézmény neve és székhelye: Városi Kommunális Intézmény, Kalocsa, Érsekkert u. 1. Az intézmény telephelyei: intézmény központ (volt érseki istállót is magába foglalva), köztemető, szeméttelep, intézményi üdülő, Szelidi-tó. A Városi Kommunális Intézmény ellátandó alaptevékenységei: növénytermelés és kertészet, kiegészítő mezőgazdasági szolgáltatás, épületfenntartás és korszerűsítés, üdültetés, közutak, hidak üzemeltetése, fenntartása, saját vagy bérelt ingatlan hasznosítás, önkormányzati intézmények ellátó, kiegészítő szolgálatai, város- és községgazdálkodási szolgáltatás, köztemető fenntartási feladatok, települési hulladékok kezelése, köztisztasági tevékenység, temetkezés és ehhez kapcsolt szolgáltatás, szennyvízelvezetés és kezelés. Saját bevétele a kommunális intézménynek az alábbi tevékenységekből

származik: növénytermelés és kertészet, kiegészítő mezőgazdasági szolgáltatás, üdültetés, köztemető fenntartási feladatok, egyéb szolgáltatás. Az intézmény teljes körű átvilágítását követően a hatékony működés feltételeit biztosító átszervezésre külön stratégiát terveztek. Legfontosabb cél, hogy az intézmény jelenlegi belvárosi telephelyéről egy, a tevékenységének megfelelő ipari övezetben ³⁵új telephelyre tudjon költözni, ahol feladatait magasabb színvonalon, modern körülmények között, a lakosság és a turisztikai vendégforgalom zavarása nélkül tudja végezni.

l) Polgármesteri Hivatal

A helyi közigazgatás központi hivatala esetében a legfontosabb elvek a hatékonyság és ügyfélközpontúság. Az államigazgatási reform, azon belül is a járási kormányhivatalok kialakítása nyilvánvalóan a Polgármesteri Hivatal jövőbeni feladatkörét is érinti, ezért az átszervezéseket már a tervezett változásokkal összhangban tervezték. Cél, hogy a kialakítandó járási kormányhivatalnak is a Városháza adjon otthont. Szervezeti szinten a legfontosabb cél egy modern, 21. századi szervezeti kultúrájú, szolgáltató hivatal megteremtése. Ennek első lépéseként már kialakításra került a központi ügyfélszolgálati iroda, amely az eddig a Városháza különböző helységeiben elszórtan működő

ügyfélszolgálatokat egyesíti, közvetlen utcafronti megközelítéssel, ügyfélbarát nyitvatartással. A modernizáció jegyében további fontos cél az elektronikus ügyintézés bevezetése, ehhez viszont először a teljes hivatali informatikai infrastruktúra cseréje szükséges. Természetesen a Városháza épületének felújítása is cél, amelynek

³⁵ <https://gallery.hungaricana.hu/hu/OSZKKepeSLap> - korabeli kép, Kalocsa, polgármesteri hivatal

legfontosabb szempontjai a gazdaságos üzemeltethetőség, a korszerű épületenergetika, és a megújuló energiaforrások használata. Ezzel párhuzamosan meg kell teremteni a munkavégzés korszerű infrastrukturális feltételeit is.

m) Humánerőforrás-fejlesztés

Minden település életében meghatározó szerepet tölt be a társadalom, a lakosság, azaz a helyi emberek közössége, amelynek különböző humán tényezői, mint a képzettség, munkahely, egészségi állapot, szociális helyzet, kultúra mutatják meg a város igazi erejét. Ezért stratégiájában külön fejezet szól arról, hogy Kalocsa humánerőforrásának, azaz a kalocsai emberek közösségének fejlődési lehetőségeiről, és az Önkormányzat ezen a téren betöltött szerepéről, elképzeléseiről is szó essen. Az Önkormányzat kiemelt feladatának tekinti a lakosság munkából való megélhetésének biztosítását. A munkahelyteremtést, mint azt a korábbi fejezetekben már kifejtésre került, első sorban beruházás-ösztönzéssel, a mezőgazdaság nagy élőmunka-igényű ágazatainak fellendítésével, a helyi vállalkozások fejlődésének támogatásával, vállalkozásbarát önkormányzati környezet kialakításával képzelik el megvalósítani. Emellett hangsúlyt kapnak a munkavégzés egyéb feltételei is, ezért cél a közszféra munkakörülményeinek javítása, a munkahelyi közösségek szerepének megerősítése. A humánerőforrás-fejlesztés másik fontos területe a városban működő civil szervezetek. Ezek az önkéntes alapon szerveződő, közös érdeklődési körű, gondolkodású, kultúrájú emberek együttműködésén alapuló közösségek jelentik a kalocsai társadalom élő szövetét, ezért az önkormányzat feladata ezen szervezetek tevékenységének támogatása, a civil szféra megerősítése. Ennek a célnak a megvalósítására az önkormányzat támogatási rendszer kidolgozását tervezte a kalocsai civil szervezetek részére, amely keretében egyszerű pályázati formában minden civil szervezetnek lehetősége nyílhat rá, hogy a pályázatban megfogalmazott céljai eléréséhez, programjai megvalósításához támogatást kapjon az önkormányzat költségvetésében évről évre erre a célra meghatározásra kerülő forrásból. Az anyagi segítség mellett legalább ilyen fontos a civil közösségek bevonása a közéletbe, a civil párbeszéd intézményesítése. A kalocsai emberek közösségéről beszélve nem lehetett szó nélkül elmenni a szociális kérdések mellett sem. Az önkormányzat feladatának tekinti a rászorulóknak védelmét, az egyes társadalmi csoportok leszakadásának megállítást, a társadalom peremére szorulókról való gondoskodást, és visszailleszkedésük,

integrációjuk segítését. Ezért halaszthatatlan feladatunk a szociális ellátórendszer fejlesztése, a megfelelő minőségű szolgáltatások biztosítása a rászorulóknak részére.

n) Oktatás

Az önkormányzat célja olyan oktatási intézményrendszer kialakítása volt, amely elősegíti a gyermekek, fiatalok harmonikus testi, lelki, és értelmi fejlődését, készségeik, képességeik, ismereteik és alapképzettségük tudatos fejlesztését, és ezáltal erkölcsös, önálló életvitelre és céljaik elérésére képes, felelős és büszke kalocsai polgárokat neveljen. Ehhez fontosnak tartjuk Kalocsa iskolaváros szerepének erősítését a harmadik évezred demográfiai tényezőinek és oktatáspolitikai irányzatainak figyelembevételével: óvodai ellátás, alap-, közép-, és felsőfokú oktatás, valamint felnőttképzés és szakképzés fejlesztését, új oktatási formák meghonosítását, az oktatás közösségformáló szerepének erősítését. A városban működő oktatási intézmények képzési tevékenységének összehangolásával lehetőséget kívántak teremteni a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő szakemberek kínálatának minőségi bővítéséhez.

o) Kultúra

³⁶A kalocsai hímzés és pingálás messze földön ismert, és gyakran magával a magyar népművészettel azonosítják. Ez a művészeti ág a Kalocsa 18–19. századi határában kialakult falvak: Drágszél, Homokmégy, Öregcsertő, Szakmár, Újtelek, és a hozzájuk tartozó településrészek hagyományos paraszti kultúrájának sajátos eleme. A jellegzetes nyelvjárása, népművészete, katolikus vallása által jól körülhatárolható, földrajzilag a Kalocsai Sárköznek nevezett régióban élő néprajzi csoportot *potának* nevezik a környező falvak lakói. A

ma is alkotó író-, pingáló- és hímzőasszonyok a kalocsai népművészet hordozói és életben tartói. A hagyományőrző csoportok, a néptánc együttesek, a múzeum, a népművészeti ház e jellegzetes kultúra, a népművészet által meghatározott kalocsai identitás őrzői. Kalocsa és valamikori szállásainak lakói elkötelezettek népművészetük iránt. Számos alkalmat teremtenek viseletük, táncaik bemutatására (Szent Iván éji Mulatság, Duna menti Folklórfesztivál, Kalocsai Paprika Napok, falunapok, szüreti bálók). Ezeken az

³⁶ <http://nap-kelet.blogspot.com/2012/02/magyar-nepviseletek.html> - A magyarság hagyományos öltözködési módjai közt megtalálható a kalocsai hímzéssel ellátott népviselet

eseményeken a legfiatalabbtól a legidősebb korosztályig mindenki részt vesz, így egyben jó alkalmak a kultúra átöröközhető elemeinek továbbadására. A városban nagy szerepet kap az iskolai és a művészeti oktatás kereteiben zajló hagyományápolás. Cél a térség településeinek környezeti, szellemi és művészeti értékeinek, hagyományainak gondozása és gazdagítása, Kalocsa kulturális központ funkciójának megerősítése, a kulturális sokszínűség megőrzése, kalocsai identitástudat erősítése.

p) Egészségügy

Kalocsa lakossága, egyben a munkaerőpiac aktív szereplői, egészségi állapotának javítása, magas szintű testi-lelki egészségének biztosítása alapvető érdek. Az egészségstratégia alapelvei (az Európai Unió célkitűzéseivel összhangban) az univerzalitás, a minőségi ellátáshoz történő hozzáférés, egyenlőség és szolidaritás. Az egészség, mint a gazdasági termelékenység és prosperitás letéteményese a gazdaságfejlesztési célok elérésének is alapfeltétele. Legfontosabb célkitűzés az idősödő társadalmakban a népesség egészségi állapotának javítása, az állampolgárok egészségére veszélyt jelentő tényezőktől való védelme, az élelmiszerbiztonság és a fogyasztóvédelem, a betegek biztonsága, a dinamikus egészségügyi rendszerek és technológiák támogatása. Kalocsa egészségügyi alapellátásának keretében 2006 végén 5 (2001-ben 6) háziorvosi és 5 gyermekorvosi szolgálat működött. Szakorvosi rendelés a Szent Kereszt Kórház járóbeteg szakellátásának keretében működik. A rendelőintézetben azokon a szakterületeken is folyik rendelés, amelyek nem tartoznak a kalocsai kórház ellátási kötelezettségébe. Az egészségügyi ellátás mellett még nagyobb hangsúlyt kell fektetni a megelőzésre, az egészséges életmódra nevelésre. Fontos, hogy már gyerekkorban kialakuljon a mozgás szeretete, az egészségmegőrzés szerepének tudatosítása, amelyben az oktatási rendszernek komoly szerepe van. Ezért ösztönözni kell minden olyan kezdeményezést, amely az egészséges életmódra nevelést, a pozitív magatartásminták elterjesztését célozza. Ebben kulcsszerepet játszik a sport, mint az egészséges élet nélkülözhetetlen része. A város feladata ezért az iskolai-, szabadidős-, és versenysport kiemelt támogatása, a lakosság sportolási lehetőségeinek bővítése, sportrendezvények és programok kínálatának bővítése.

q) Ifjúság

Az utóbbi 10-15 évben jelentkező kedvezőtlen társadalmi jelenségek, mint a szociális zavarok, devianciák, válságok egyre nagyobb méreteket öltenek hazánkban. Az egyre jobban elszegényedő szociális rétegek a szétesés peremén vegetáló családok nem képesek problémáikat megoldani. A megoldatlan szociális problémák egyre szaporodnak, súlyosabbá válnak. A családok válságát a társadalom válságaként is értelmezhetjük. Ha a társadalom nem teremti meg a feltételeket ahhoz, hogy a szülők kellő felelősséggel biztosíthassák gyermekeik szükségleteinek kielégítését, szocializációját így beilleszkedését a társadalomba, egyrészt ezt a mintát fogják utódaikra tovább örökíteni, másrészt ez alapján fognak a társadalom idős generációjáról gondoskodni.

Az önkormányzat humán erőforrás-fejlesztési elképzeléseinek részeként, azon belül is az ifjúságról szólva fontos kiemelni, hogy meggyőződésünk szerint a család a társadalmi élet alappillére, értékteremtő és közvetítő funkciója a társadalom fennmaradásának fontos feltétele. A gyermek itt sajátítja el a magatartáskultúra szabályait, az elvárt viselkedésformákat, egymás tiszteletét. Itt van lehetősége megismerni önmagát és környezetét. Ezért az önkormányzat elsődleges célja a kalocsai családok boldogulásának az elősegítése, a megfelelő életkörülményeik biztosítása, ezáltal a gyermekek egészséges családban történő felneveléséhez való hozzájárulás. Cél továbbá az ifjúsági közösségi aktivitás erősítése, a lokálpatriotizmus és a kalocsai identitás kialakítása, illetve erősítése a felnövő generációkban, ezáltal Kalocsa népességmegtartó erejének növelése, a személyiségfejlődéshez való hozzájárulás a különböző életszakaszok igényeinek és lehetőségeinek megfelelően, a szabadidő hasznos eltöltése iránti igény megteremtése. Az önkormányzat a gyermekvédelmi gondoskodásban élők támogatása terén akkor produktív, ha a jogok biztosítása és védelme, a nyújtott ellátások, szolgáltatások, a használt szakmai eszköztár, módszertan terén kimunkált, szakmai felelősségvállalásra épülő gyermekjóléti és gyermekvédelmi rendszert működtet, melynek nem célja a gyermek szüleinek regulázása, vagy éppen a gyermek büntetése családjától való elszakítása által, a gyermekvédelmi szakellátásban élők elrejtése, vagy a róluk való negatív társadalmi kép fenntartása. Célja a gyermekek és fiatalok jól-létének, sikeres felnőtté válásának elősegítése, a családjából kiemelték esetében a minél hamarabb történő családegyesítés, amennyiben ez nem lehetséges, a gyermekvédelmi szakellátásban élők társadalmi integrációjának megalapozása, önálló életre való felkészítése.

VII. Fejlődést elősegítő koncepció

1. Helyzetkép

Kalocsa a 2010-es évek közepén még viszonylag frekventált városnak számított. Közúton, vasúton és távolsági busszal egyaránt megközelíthető, amely valóban azt jelenti, hogy bármilyen közlekedési eszközzel elérhető a város. Mára azonban változott Magyarország infrastrukturális felépítése. Több autópálya és autóút van, és az úthálózat folyamatosan bővül. Jelenleg autópályán Kalocsa közvetlenül nem közelíthető meg. Az egyik legközelebbi ipari központ, Kecskemét autóval 1 óra 14 perc távolságra van, a szintén komoly gazdasági potenciált jelentő Paks is 53 perc autóval, amíg a híd meg nem épül. Busszal és vonattal mindkét város több, mint négy óra utazással érhető el. Budapest 1 óra 35 perc autóval és több, mint 3 óra busszal vagy vonattal. Látható, hogy mindhárom munkaerőt felszívó város autóval sincs közel, de tömegközlekedéssel munkahelyi ingázáshoz gyakorlatilag nem jöhet szóba.

A fenti problémákat korábban is elemeztük, többször előkerült az új Duna-hídhoz fűzött nagy várakozás és bizodalom.

Tény, hogy Kalocsán probléma a munkanélküliség, és a nagyvárosok innen is elvonzzák a munkaerőt (főleg a szakképzett munkaerőt), ezáltal folyamatosan csökken a fizetőképes kereslet, mely tovább nehezíti az elvándorlás elleni küzdelmet és a helyi vállalkozások boldogulását.

Álláspontunk szerint a megoldás a fizetőképes kereslet megjelenítésében/serkentésében keresendő.

Az alább bemutatott koncepció nem 15 éves távlatban gondolkodik. Célunk egy olyan program kereteinek összeállítása, mely a jelenlegi erőforrásokkal, pár éven belül olyan folyamatot indíthat el, melyre a későbbiekben további programokat is fel lehetne építeni, amelyek megalapozott tapasztalatokat biztosíthatnának akár milliárdos tételekből összeállított, külső forrásból megvalósított társadalomfejlesztési projektekhez is.

2. A koncepció

A Kalocsai munkanélküliséget álláspontunk szerint úgy lehetne leginkább kezelni, ha a munkanélküliséget összekötnénk azokkal a területekkel, ahol munkaerőhiány figyelhető

meg. A Kecskemét-Paks-Kalocsa háromszögben Kalocsa lehet a munkaerő biztosításának fontos szereplője.

A probléma abban érhető tetten, hogy a fenti esetekben az ingázás – különösen a hátrányos helyzetűként korlátozott jövedelmi viszonyokkal rendelkezők körében – egyszerűen nem megoldható.

Javaslatunk lényege, hogy a humán közszolgáltatások tekintetében kifejezetten – a Magyarországon példaértékű módon – aktív kalocsai civil szervezetek bevonásával segítsük elő az ingázást a Kalocsán dolgozni vágyóknak. A programot alapvetően fokozatosan tekintjük megvalósíthatónak, ahogy növekszik az igény, lehet bővíteni a szolgáltatások rendszerét.

Kapcsolatfelvétel

A cél olyan cégekkel történő kapcsolatfelvétel, melyek tartós munkaerőhiánnyal küzdenek. Eleinte szaktudást nem igénylő munkalehetőségek jöhetnének szóba (takarítás, építőipar, karbantartás, gyári munka, stb..)

A 24.hu egy 2018. október 8-i cikke már abból az időből is komoly munkaerőhiányról számol be a betanított munkások tekintetében a kecskeméti Mercedes gyárban. Az akkor források pótlékok nélkül 282 ezer forintos bruttó bérrel tudósítanak.

Amennyiben az önkormányzat erőforrást biztosít a kapcsolatfelvételre a gyárral (Mercedes-Benz Manufacturing Hungary Kft.), kialakítható egy együttműködés, amelyben az önkormányzat és a kalocsai civil szervezetek közötti összefogás dolgozók fuvarozását biztosíthatná Kecskemétre. Ez megvalósítható lenne Paks esetében is. Tekintve, hogy az együttműködés részletei az aktuális munkaerőhiány, a szükséges képzés, és a kalocsai toborzás eredményétől is függ, felvázolunk egy minimális költségekkel járó cselekvési tervet, mely a program előrehaladtával bővíthető. Fontos megjegyezni, hogy a felvázolt koncepció egy program első lépéseit ismerteti, mely lépések megtétele elengedhetetlen egy hosszú távú, rövid távon is érzékelhető, pozitív hatást kifejtő program megvalósításához.

Költség és feladatterv

Feladat	Felelős	Erőforrás	Költség
Egyeztetés munkáltatóval, munkavállalók felkeresése toborzás	a – Önkormányzati munkavégző	5 munkanap	175.000,- Ft ³⁷
Sofőr	Önkormányzat/civil szervezet	20 munkanap	400.000,- Ft ³⁸ +ÁFA Bruttó 508.000,- Ft
Kisbusz 30 napra	Önkormányzati munkavégző	-	6000X30 Bruttó 180.000 Ft
Fogyasztás		164 Km + 36 km ³⁹ 200 kmX20 200X20Xkm	400l üzemanyag ⁴⁰ 168.000,- Ft
Összesen			1.031.000,- Ft

Kisbusz bérlése, sofőr igénybevétele

A 9 főnél kevesebbet szállító kisbusz esetén nem szükséges külön sofőri végzettség. Ebben az esetben bárki megfelelhet a fuvarozáshoz. Ha úgy tekintjük, hogy kisbusz a megfelelő szállítási eszköz, és a reggeli, illetve esti órákban történik a szállítás, akkor egy ember egy kishusszal 8 főt tud a munkavégzés helyszínére szállítani. Ebbe nem került beszámításra, ha több személy szállítása magasabb kategóriájú, személyszállításra alkalmas járművel történik, vagy, ha létrejön egy egyedi megállapodás a munkáltatóval, esetleg az autógyár biztosít szállítási eszközt az önkormányzat részére.

Kalkulált bérleti díj 1 db gépjárműre (kisbusz) 1 napra, 33970 Ft+áfa(27%), de ez az ár 1 napos bérletre vonatkozott. Hosszú távú bérlet esetén akár napi 4000 forint⁴¹ bérlet díj is elérhető.⁴²

A fenti táblázat napi bruttó 6 ezer forinttal számol.

Munkaerő

Pesszimista becslés alapján csak 1 db 8 utasra elegendő kisbusz bérlése történik meg, így csak 8 személy fuvarozásával 8 db minimálbéres fizetés valósul meg. A minimálbér 2020-

³⁷ 700.000,- Ft szuperbruttó bérköltséggel számolva

³⁸ 20.000,- Ft+ÁFA napidíjjal számolva

³⁹ Kecskeméti ingázással számolva, 36 km ráhagyással

⁴⁰ Bruttó 420 Ft-os dízelárral számolva napi 10 literes vegyes fogyasztással

⁴¹ <http://kisbusz-berles.hupont.hu/11/hasznalt-auto-berles-olcso-auto>

⁴² <http://www.rentx.hu/>

ban bruttó 161.000,- Ft, ami nettó 107.000,- Ft nettó fizetést jelent (ebben nem került beszámításra a gyermekek után járó kedvezmény).

Megtérülés

Ha csak a számokat vizsgáljuk, látható, hogy havi 1.031.000,- Ft-os kiadással összesen bruttó 1.288.000,- Ft jövedelem érhető el. Ennek nettó értéke 856.000,- Ft nettó jövedelem. Két kisbusz bérlete (azaz 16 fő munkába szállítása) esetén már az önkormányzati dolgozó bére nem

duplikálódik, így (minimálbér esetén) már visszahoz a program annyi pénzt, amennyit a ráfordítás költségekben felemészt. Ebbe nem kerül beszámításra az sem, hogy minden egyes dolgozó kevesebb segély típusú juttatást vesz igénybe, és fizetését Kalocsa járásban költi el, növelve a helyi fogyasztási kosarat.

További költségcsökkentő tényezők

A sofőrök jelen kalkuláció szerint csak a munkavégzők szállítását végzik, de a napközben fennálló szabad kapacitásukat másra is lehet fordítani. Lehet ez áru fuvarozás, szállítmányozás is, mely legalább napi 5-6 órában végezhető, amíg a műszak le nem telik. Ez azt jelenti, hogy az önkormányzat ezzel jövedelemtermelő tevékenységet is folytathatna, mely tovább csökkenti a programra fordított kiadások mértékét.

Nincs figyelembe véve az Önkormányzat tulajdonában álló cégek járműparkja sem, de a fenti táblázat mindenképp olyan járművekkel kalkulál, amelyek alkalmasak a személyszállításra, ezért a cégek rendelkezésére álló, jelenleg lekötött kapacitásokat csak lehetőségként érdemes felvetni, felhasználásukhoz, lekötésükhöz további vizsgálat szükséges.

Kalocsai Vagyonhasznosítási és Könyvvezető Kft. és a Kalocsai Parkgondozó és Közszolgáltató Nonprofit Kft. mind teljes önkormányzati tulajdonban álló cégek. Mindkettő megfelelő cégjogi feltételekkel rendelkezik ahhoz, hogy a programot megvalósítsa, azzal, hogy közben egyéb tevékenységeket is elláthat.

Megjelenik továbbá a helyi közszolgáltatókkal történő együttműködés lehetősége. Egy kizárólag személyszállításra specializálódott program során napi 5-6 óra szabad

kapacitás keletkezik, sofőrrel, személyszállító járművel. Ez számtalan lehetőséget felvet pl. sportegyesületek személyszállítása (Méhecskék SE) tekintetében.

Összességében tehát elmondható, hogy a fenti kalkuláció a legmagasabb árat, költséghatékonyság szempontjából a legkedvezőtlenebb konstrukciót mutatja be. Ezzel együtt már 16 fő legkedvezőtlenebb módon történő munkába szállítása esetén is visszatermel annyi jövedelmet, amennyi költséggel az egész program járna.

Természetesen a program megvalósítása tervezést igényel, és többletforrás nélkül nem valósítható meg, de álláspontunk szerint tudatos tervezéssel a program költségei folyamatosan csökkenthetők. Optimális esetben akár a ráfordított költségek teljes egészében visszanyerhetők, ha az Önkormányzat tulajdonában álló valamelyik cég képes lekötni a munkaidő alatt meglévő kapacitásokat, hiszen a program minimum egy kisbuszt 5-6 órában szabad kapacitásként sofőrrel rendelkezésre bocsát. Ha a program költségeinek csökkentése nem is történik meg, pesszimista becsléssel havi 1.031.000,- Ft-os költséggel egy rendkívül hasznos munkavégzést támogató közcélú program valósulhat meg.

VIII. Összegzés: a humán közszolgáltatások által kínált megoldás

A tanulmány során végzett kutatás célja egyfelől a humán közszolgáltatások keretein belül biztosítható lehetőségek köre és tartalma, valamint a szegregáció mélységi megoldása közötti összefüggés vizsgálata volt. Amellett, hogy felderítésre került a humán (köz)szolgáltatások, valamint a szegregáció – különös tekintettel az oktatási és lakóhelyi szegregációra- jog- és igazgatástudományi, valamint szociológiai meghatározása és tipizálása, a tanulmány törekedett az alapul vett fogalmak életszerű példákon át történő értelmezésére. A tanulmány vizsgálati területein keresztül rögzítésre került a szegregáció, valamint a humán közszolgáltatások közötti összefüggés: amennyiben az elkülönítés előfordulása nagyobb, úgy a szociológiai kutatások szerint nem csak a humán közszolgáltatások minősége csökken, hanem azok igénybevétele és hatékonysága is. A kiemelten vizsgált oktatási-, és lakóhelyi szegregáció így elsősorban az oktatást, kultúrát, egészségügyet, illetve a szociális ellátást érintő humánszolgáltatási területen, továbbá a közmű- és egyéb lakhatáshoz kapcsolódó infrastrukturális feltételek megteremtése során fejtheti ki negatív hatásait. Ugyanakkor a tanulmány végkövetkeztetése az, hogy a gyenge minőségű humán közszolgáltatási rendszer, valamint a szegregáció egymást erősítő tényezők, így a feltételek bármely irányú romlása kölcsönös hanyatlást eredményez. Az értékelt viszonyok szoros összefüggése lehet a kulcsa ugyanakkor a szegregáció gyökeres megszüntetésének is: a kiemelten kapcsolódó humán közszolgáltatások fejlesztésétől várható a problémamegoldás. Ezen gondolat mentén vontuk vizsgálat alá a helyi közszolgáltatásokat, illetve ismertettük a jelenleg a Kalocsai Járást érintő, kapcsolódó fejlesztéseket. Valamennyi ismertetett projektet részletes helyzetelemző, valamint helyzetértékelő munka előzött meg, amelyek rámutattak az előzőekben ismertetett problémákra, továbbá az azokat övező összefüggésekre is. A tanulmányban feltüntetett fejlesztési tervek közül valamennyi céljaként határozta meg azon humán közszolgáltatások fejlesztését, amely a vizsgált szegregációs formák visszaszorításában jelentős hatást érhet el, így meglátásunk szerint – a tervek tényleges megvalósulása, illetve szakmai kivitelezése esetén – fordulatot vehet a szegregációt évtizedek óta érintő negatív tendencia.

Bibliográfia

1. Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Osiris kiadó, Budapest 1997
2. Dr. Kovács Katalin- Somlyódyné dr. Pfeil Edit: Függőben- közszolgáltatás szervezés a kistelepülések világában. KSZK ROP 3.1.1. Programigazgatóság, Budapest 2008
3. Fazekas Marianna – Asbóth Márton: A humán-közszolgáltatások. In: Közigazgatási jog. Általános rész II. (szerk. Fazekas Marianna). ELTE Eötvös, Budapest 2017
4. Hoffman István: A humán közszolgáltatások köre, értelmezése és csoportosítása. KJSZ. 2019/2. szám
5. Kopasz Marianna: Lakóhelyi szegregáció és társadalmi feszültségek a magyarországi településeken. In: Társadalmi riport 2004, Kolosi Tamás, Tóth István György, Vukovich György (szerk.). Budapest: TÁRKI, Pp. 414–424.

Online források

1. http://nemzetisegek.hu/dokumentumok/file_1111447058_szegregacio.pdf
2. http://www.kalocsa.hu/wp-content/uploads/2014/12/haynald_terv_komplett.pdf
3. <https://www.bacskiskun.hu/uploads/files/hatarozatok/20190215/5-2019-ii-15-hat-melleklete.pdf>
4. http://www.kalocsa.hu/wp-content/uploads/2015/09/its_da_kalocsa_megalapozo_vizsgalat_vegleges.pdf
5. <http://voroskereszt-bacskiskun.hu/node/98>
6. <http://www.kalocsaibokreta.hu/galeria/>